

פרשת ויצא

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

יעקב בורח מביתו לחרן מפני כעסו של עשו אחיו • בפרשה זו אנו מתוודעים לטלטולי הדרך ולחלומו המופלא של יעקב • למגוריו בבית לבן אחי אימו • מגורים אלו והנישואין לשני בנותיו לאה ורחל מביאים בסוף לבריחה מפני לבן

יעקב אבינו היטה גם הפעם אוזן לדברי רבקה אמו. הוא בורח מן הבית מפני כעסו של עשו אחיו הזומם להורגו לאחר שנטל ממנו את ברכתיו של יצחק אביהם. בדרכו לחרן, מקום מגורי דודו הרשע לבן, אחי אמו, חונה יעקב בבית מדרשם של שם ועבר ולומד תורה במשך 14 שנה. רק לאחר שהתחזק ומילא את מצבריו הרוחניים הוא יוצא אל מקום גלותו, בו נכונו לו הרפתקאות רבות, כפי שנקרא להלן.

חלום יעקב

במסעו הוא מגיע להר המוריה ופתאום, באופן מכוון מלמעלה, החלה השמש לשקוע ויעקב נערך לשנת הלילה. "...ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וישכב במקום ההוא". בשנתו הוא חולם חלום; "...והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלוקים עולים ויורדים בו".

היו אלה המלאכים שליוו אותו בדרכו. כיון שעמד לצאת את הארץ נפרדו ממנו מלאכי ארץ ישראל והצטרפו אליו מלאכי חוץ לארץ ללוותו. אז זוכה יעקב, לראשונה בחייו, לגילוי ה' בנבואה. לפני עוזבו את ארץ כנען, מבטיח לו הקב"ה כי עוד ישוב אליה והוא זרעו יירשנה - "...הארץ אשר אתה שוכב עליה (קיפל הקב"ה את כל ארץ ישראל תחתיו - רש"י) לך אתננה ולזרעך. . . ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", כמו כן מבטיח לו הקב"ה כי ישמור עליו בכל דרכיו.

יעקב מתעורר משנתו כשהוא חש את הקדושה האופפת את המקום - "...אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים". ביודעו את הסכנות האורבות לו בחוץ-לארץ הרי הוא נודר נדר כי אם ישוב לבית אביו כשהוא שלם בגשמיות וברוחניות, יתן עשירית (או חמישית) מכל אשר לו לה'.

יעקב בבית לבן

כשהוא מחוזק בהבטחת הי ושמירתו נעשה יעקב קל רגלים ומגיע אל אחת הבארות בסמוך לחרן. הוא פוגש את רועי הצאן ומתעניין לשלום דודו, לבן.

עודו מדבר עמהם ורחל בת דודו הגיעה אל הבאר. מיד ניגש יעקב ומושיט לה עזרה, הוא גולל את האבן הגדולה מעל פי הבאר, דבר שנעשה בכל יום רגיל על-ידי כל הרועים יחדיו. לאחר שיעקב מציג את עצמו רצה רחל אל ביתה ומודיעה על דבר בואו של האורח. בתחילה מקבל לבן את יעקב בשמחה. הוא עדיין זוכר את ביקורו של אליעזר, עבד אברהם, שהביא עמו עשרה גמלים טעונים בכל טוב. בלית ברירה, לאחר שהוא מגלה כי יעקב בא בידיים ריקות, הוא מכניס את קרוב משפחתו לביתו.

יעקב אינו אוכל לחם חינם בבית לבן. שבע שנים הוא רועה ומטפל בעדרי הצאן ובתמורה מבטיח לו לבן את רחל בתו. אולם בהגיע היום המיוחל מכין לו לבן תחת החופה את בתו לאה, במקום רחל. יעקב מוחה בפניו: "למה רימיתני?" אך זה משיבו בשיוון נפש: לא ייעשה כן במקומנו לתת את הצעירה (רחל) לפני הבכירה (לאה)..."

לא נותר לו ליעקב אלא לעבוד עוד שבע שנים, כדרישת לבן, עבור רחל. בינתיים נולדים ליעקב בנים

פרשת ויצא

מלאה ומן השפחות בלהה וזלפה: ראובן, שמעון, לוי, יהודה, דן, נפתלי, גד, אשר, ישכר, זבולון והבת דינה.

במשך כל אותו זמן לא ילדה לו רחל, עד ש"ויזכור אלוקים את רחל וישמע אליה אלוקים ויפתח את רחמה". לבנה קראה רחל "יוסף", בתקוה כי "יוסף ה' לי בן אחר".

לאחר לידת יוסף ובסיומן של 14 שנות עבודה מודיע יעקב ללבן כי ברצונו לשוב אל מקום מגורי הוריו. לבן, אשר צאנו גדל לבלי הכר בזמן שהותו של יעקב והוא השכיל להבין כי הברכה באה בגלל יעקב, מנסה להניאו מהחלטתו. ומציע כל שכר שרק ירצה תמורת עבודתו אך יעקב מסרב; "ועתה מתי אעשה גם אני לביתי-?" הגיע הזמן שאדאג לעצמי ולמשפחתי.

לאחר הפצרות רבות הושג ההסכם לפיו יעקב ישאר ויקבל את כל הכבשים הנקודים והטלואים תמורת עבודתו. כדי להרבות את הכבשים המגיעות לו היה יעקב פוצל מקלות ומניחן בשקתות המים. המראה היה משפיע על הכבשים ומהם היו יוצאים וולדות בעלות כתמים דוגמת המקלות. לבן ניסה להוליך את יעקב שולל תוך שהוא משנה את פרטי ההסכם ומחליף את סוג הכבשים. אך ללא הועיל: "ויפרוץ האיש (יעקב) מאוד מאוד, ויהיו לו צאן רבות ושפחות"...

הבריחה

יום אחד שמע יעקב את בני לבן מסתודדים ביניהם בטענה כי הוא, יעקב, השיג את כל עושרו מאביהם. הוא גם מבחין שפני לבן אינם כתמול שלשום. סימנים אלו אותנו לו כי הגיע השעה לצאת מן המקום. כהמשך לכל אלה מתגלה אליו מלאך האלוקים ומצוה עליו: "קום צא מן הארץ ושוב אל ארץ מולדתך".

יעקב קורא לרחל ולאה ומספר להן על תוכניותיו. בהזדמנות ראשונה, כאשר לבן מתרחק מביתו על מנת לגזוז את הצאן, בורח יעקב עם משפחתו.

לבן אינו מוותר, ובהגיע אליו הידיעה על בריחת יעקב הוא רודף אחריו ומשיגו. אולם, עוד בדרכו מזהיר אותו האלוקים; "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע". לא פלא כי לבן משנה את טון דיבורו ומתלונן רק על הבריחה הפתאומית ללא כל הודעה מוקדמת. הוא גם טוען שפסלי העבודה-זרה שלו נגנבו ממנו והוא מתחיל לחפשם בין כלי יעקב אך לשוא. הפסלים היו מוחבאים היטב על-ידי רחל בתו, שרצתה להפרישו מעבודה-זרה. הרדיפה והחיפושים הטורדניים מפירים את שלוותו של יעקב והוא מתרעם על לבן. האם זה היחס שמקבל פועל מסור שעבד עשרים שנה בתנאים קשים "ביום אכלני חורב (חום) וקרר בלילה ותידד שנתי מעיני". ובפרט ש"ותחלף את משכורת עשרת מונים".

בסופו של דבר כורתים יעקב ולבן ברית ביניהם ומעמידים גל-עד לזכרון ועדות. יעקב ומשפחתו הגדולה ממשיכים בדרכם לארץ כנען. יעקב אינו שוכח את סיבת יציאתו מן הארץ והוא מתכוון לקראת המאורעות הבאים, עליהם נקרא בפרשת השבוע הבא.

כיבוש הרע והפיכתו לטוב

פרשת "ויצא" מגלה בפנינו את שלמותו של יעקב אבינו ודרך כך את שלמות העבודה שעל כל אחד מאתנו להגיע אליה. גילוי עבודת הצדיק, לעומת העבודה של כל אחד מאתנו בעניין בירור ניצוצות. איך כל תחומי החיים שלנו יכולים להיכנס אל מסגרת הקדושה והטוב.

פרשת ויצא

קורות הפרשה

במצות אביו ואימו יוצא יעקב לחרן, אל ביתו של לבן, אחי אימו, למצוא לו כלה מבנותיו של דודו. הוא גם בורח מעשו המבקש להורגו. יעקב בן שישים ושלוש בצאתו. יעקב לא יוצא אל הדרך מיד כששולחים אותו הוריו, אלא הוא מתעכב ארבע עשרה שנה בבית מדרשם של שם ועבר, שם הוא לומד תורה יומם ולילה, ורק אז הוא פונה לבאר שבע לקבל את ברכת השם. משם הוא יוצא לחרן, חוץ לארץ ישראל. יעקב הולך לחרן, הדרך קופצת לו והוא מגיע ביום אחד. מיד הוא נזכר שעבר על מקום תפילתם של אבותיו, הר המוריה, ומצטער. הדרך קופצת לו בחזרה לבית אל והר המוריה בא לקראתו.

יעקב מתקן את תפילת ערבית והקב"ה מקצר אותו היום בשעתיים, מזרז חמה לשקוע בכדי שיעקב ילון במקום. יעקב ישן וחולם את חלום הסולם. בבוקר הוא מקים מצבה במקום וממשיך לחרן.

בחרן, ליד הבאר, פוגש יעקב את רחל והיא מביאה אותו אל בית לבן. לא לפני שהיא מזהירה אותו מהרמאות של אביה. אז מתחילות 14 שנה קשות ביותר של מגורים אצל לבן הארמי. קודם עובד יעקב 7 שנים בעבור רחל וניתנת לו לאה במרמה. אחרי כן עובד עוד 7 שנים בכדי לקבל גם את רחל. ביחד איתן הוא מקבל גם את השפחות, זלפה ובלהה. נולדים ליעקב 11 בנים וכשיוסף נולד מחליט יעקב שהגיע השעה לצאת חזרה אל ארץ ישראל.

הם נאלצים לברוח באישון לילה מפני לבן. רחל גונבת ללבן את העבודה זרה שלו, את התרפים, על מנת שלא יגלה היכן הם נמצאים. בכל זאת, לבן מוצא אותם ולבסוף נכרתת ברית ביניהם ולבן שב למקומו. לא לפני שהוא שולח מסר לעשו שיעקב בדרך לארץ ישראל, ושהוא רימה אותו ולקח את בנותיו וכל רכושו. בכך הוא מעורר שוב את שנאת עשו ליעקב. יעקב מגיע לארץ ישראל ופוגש שני מחנות מלאכים. יעקב קורא למקום מחניים.

הקדמה

יעקב אבינו יוצא מבאר שבע, עוזב מקום נפלא, העיר של אבותיו, והולך חרנה, למקום של חרון אף. היציאה שלו זה מעבר חד, ממקום מוגן של קדושה אל מקום של טומאה, מדור הקליפות. הוא יוצא מהארץ הקדושה אל חוץ לארץ. כתוב במסכת כתובות: "...שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך..." (כתובות י"ג). לא לחינם אנחנו אומרים "לרדת" מהארץ, ו"לעלות" לארץ, מדובר פה על שתי מדרגות רוחניות שונות בתכלית. יעקב אבינו לא הולך סתם לחוץ לארץ, הוא הולך אל הרמאי הכי גדול שקיים, לבן הארמי (ארמי נוטריקון רמאי), עליו כתוב בהגדה של פסח: "צא ולמד מה ביקש לבן הארמי, ביקש לעקור את הכל", שכתוב: "אַרְמֵי אֶבֶד אֶבִּי" (דברים כ"ו ה').

יעקב אבינו מידתו אמת, חותמו של הקב"ה והוא הולך אל לבן, מקום השקר. הוא הולך אל הדבר השנוא עליו ביותר. כמה רמאויות סובב לבן את יעקב. ידוע הסיפור על הרב אלשיך הקדוש שהיה דורש בתורה, היה מספר ומונה את כל הרמאויות שעשה לבן ליעקב אבינו. האריז"ל שמע את הדרשה והיה יושב וצוחק. שאלו אותו אח"כ על מה היה הצחוק והוא השיב שלבן היה עומד שם ומנענע בראשו שזה נכון, שזה היה בדיוק ככה.

נשאלת השאלה, מדוע היה חייב יעקב ללכת ללבן? אם זה כמו שאמרנו בכדי לברוח מעשו, אז גם בהיותו במשך ארבע עשרה שנה בבית המדרש של שם ועבר, לא השיג אותו עשו. אם זה בכדי למצוא כלה מבנותיו של לבן, אז למה לא לשלוח עבד שליח, כמו שעשה אברהם בשביל יצחק בנו.

פרשת ויצא

מה התכלית של ההליכה של יעקב לחרן ושהותו הארוכה שם? ומה זה אומר לגבי העבודה האישית שיש לכל אחד מאתנו ללמוד ולעשות? בכדי להבין זאת עלינו להכיר את מדרגתו של יעקב ואיך ניצל את לבן הארמי לצורך העבודה של הקדושה ותיקונו של עולם.

הליכה לצורך שלמות

אומר הרב שיינברגר שליט"א, כל מהלך שהאדם הולך זה כדי להשיג עוד מדרגות. אם נגזר על האדם ללכת, כמו אברהם אבינו שנאמר לו "לך לך", זה כדי שיקנה מעלות נוספות, עדיין הוא לא מושלם וצריך ללכת כדי להשלים את עצמו. כמו שאמרנו בפרשת 'לך לך' שכתוב בזוהר הקדוש, "אמר ר' אלעזר, לך לך, לך היינו לעצמך, כלומר, לתקן את עצמך, לתקן את המדרגה שלך".

אלא שכאן כבר נראה שיעקב אבינו הוא האדם המושלם ביותר, מפני שבחלום שלו הוא רואה סולם ומלאכים עולים ויורדים בו. חז"ל דרשו 'עולים ויורדים בו', ביעקב אבינו, יעקב אבינו זה הסולם ולפי ההתקרבות שלהם ליעקב כך הם עולים ולפי ההתרחקות ממנו כך הם יורדים. כתוב בתרגום יונתן שהקב"ה אומר למלאכים, הנה יעקב שחמדתם לצפות בו. ליעקב יש יופי רוחני, מעלה רוחנית גבוהה, שאפילו המלאכים באים להשתאות עליה.

במרכבה העליונה יש ארבע פנים: אריה, שור, נשר, אדם. מלאכי השרת עולים ויורדים בסולם והם רואים את דמות האדם שבמרכבה, אח"כ רואים את יעקב אבינו, ורואים שאלה אותם הפנים למעלה ולמטה. זה אותו האדם שבמרכבה. פני אדם לא יופיעו במרכבה העליונה אם ישנה אפשרות שיחזור אי פעם לסורו. אם כן, מי יותר מושלם מיעקב אבינו?

אז אם יעקב הוא כבר אדם מושלם, בשביל מה הוא צריך עכשיו עוד לרוץ לחוץ לארץ, ללכת ממקומו? אומר הרב שיינברגר שליט"א, כנראה שהוא לא רץ בשביל עצמו אלא בכדי לרעות את הצאן. הצאן זה נשמות ישראל. כל מה שעשו האבות היה לא רק למען עצמם, אלא למען התיקון הכללי של עם ישראל עד לאחרית הימים וגמר התיקון.

יש הרבה צדיקים שיכולים כבר לשבת בשלוחה אבל לא נותנים להם לשבת במנוחה, כמו שנראה אצל יעקב שביקש לשבת וקפץ עליו רוגזו של יוסף. אלא, אותם צדיקים צריכים להמשיך לעבוד, אחרת אין להם כבר מה לעשות בעולם הזה. על כן יעקב מקבל את הייסורים האלה של הנדודים בשביל כלל ישראל, לכל הדורות שיבואו.

הכנה לדרך, הפשטת הגשמיות

הרב שיינברגר שליט"א מסביר שכאשר יעקב יוצא אל הדרך הוא עובר מהלך מסוים בהר המוריה. על מנת שלא ייפגע בשהותו בין הרשעים, כדי ללכת למקום שקר כזה, הוא צריך להוריד מעליו את כל הדברים שעלולים להיות מושפעים מהסביבה, על מנת שהסביבה לא תיגע בו. עוד נראה שכך היה, הסביבה הרעה לא נגעה בו כלל. אחרי חלום הסולם, כתוב, "וַיִּקַּץ יַעֲקֹב, מִשְׁנָתוֹ".

"בעל הטורים" מפרש, משנתו, ממשנתו, שהיה הוגה בתורה גם ביום וגם בלילה, אפילו בשנתו. משנה זה נוטריקון נשמה. אומר הרב שיינברגר שליט"א, רמז בדבר, הפלא שקורה בשנתו של יעקב, הוא מפשיט את נשמתו מגופו. הוא מפשיט את כל הגשמיות ומגיע למדרגה אפילו יותר גבוהה של שלמות רוחנית. אין בו יותר הזדהות עם הגוף, עם החיצוני, ולכן גם החיצוני לא יכול להידבק בו, על הכלל, שדומה מושך דומה. לכן בהמשך, לאחר התרמית הגדולה של לבן שנתן לו את לאה ומאלץ אותו לעבוד עוד שבע שנים עבור רחל, כתוב, "וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל, שִׁבְעַת שָׁנִים; וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים, בְּאֶהְבֹּתוֹ אֶתָּה". נראה שיעקב לו חש ביסורים כלל, לזמן אין משמעות עבורו, הוא דבוק בתכלית הרוחנית.

פרשת ויצא

האדם השלם וכיבוש הרע

ננסה להכנס לעומק ענין השלמות של יעקב אבינו ומה התכלית והתועלת שלה בעבודה. הפרשה נקראת 'ויצא' וכבר למדנו בפרשת 'כי תצא' שלשון יציאה מרמזת על המהלך של יציאת הנשמה אל העולם הזה. זאת גם נקודת ההתייחסות שלנו אל הלימוד שישנו בפרשה הזאת. מדובר על יעקב שיוצא מא"י שהיא בחינת עולם הבא, אל חרן, שהיא כאמור, מדור הקליפות, העולם הזה, וזה המסע של כל אחד מאתנו. כדי לעבור את המסע בהצלחה אנו צריכים שלמות, צריכים את הכוח של יעקב.

במאמרו על פרשת 'ויצא' אומר הרב דסלר, "השלמות היא אחדות האדם הנובעת מתוקף מידת האמת" ('מכתב מאלהו' כרך ב'). מידתו של יעקב אבינו היא מידת האמת, הקו האמצעי המחבר בין החסד והגבורה, לא נוטה יותר מדי אל עבר החסד, ולא אל צד הגבורה המוגזמת, אלא עושה שלום ביניהם. יעקב אבינו הוא התפארת, הקו האמצעי, והוא נקרא האדם השלם, בכיר האבות.

ממשיך הרב דסלר, "האיש השלם, אינו מבחין בכל המדות ובכל ההתעוררויות של היצר הרע כולן, אלא ככלים המשמשים לצרכי עבודת השם לבדו, עד שלא תשתייר בו אפילו נקודה אחת לרשות אחרת" (שם). מספר פעמים שמענו את הרב שיינברגר שליט"א מסביר שאסור לאדם לומר דברים כמו, "היצר גרם לי את זה", "אלה מניעות של היצר", וכו'. התבטאויות שכיחות כשאנחנו נתקלים בבעיות וקשיים בחיים. באמירות מסוג זה אנו נותנים תוקף ליצר הרע, כאילו הוא רשות נפרדת העומדת בפני עצמה ח"ו, כאילו יש עוד כח במציאות מלבד בורא עולם. צריך לזכור ולהרגיל את עצמנו בהבנה ובידיעה כי היצר הוא רק שליח וישנה בעצם רק רשות אחת.

הפיכת הרע לטוב

לכן המדרגה הגבוהה יותר בעבודה שלנו היא לא הדחקה, ריחוק וניתוק של היצרים שלנו, אלא התכלית היא הפיכת הרע לטוב. מהלך זה נעשה ע"י שמבחין בכל התעוררות של היצר הרע, לא כהתעוררות לעשיית רע, אלא להפך, להתעוררות לעשיית הטוב. במצב תודעה כזה האדם יכול לראות את התעוררות הרע כשליחות מהבורא שקוראו להתאמץ ולהשתדל בעבודה, בעשותו ההיפך ממה שמסיתו היצר. מי שזוכה ומצליח להפוך גם את הסתת יצרו הרע לטוב, בשבילו אין רשות אחרת במציאות, והכל באחדות אחת גמורה ומוחלטת. "שְׁוִיִּתִּי ה' לְגִדְי תְּמִיד" (תהילים ט"ז ח'), יש שוויון מוחלט בכל המצבים.

ישנו פירוש יפה על הפסוק, "...מִכָּל עֵץ-הַגֵּן, אֲכַל תֹּאכַל. וּמֵעֵץ, הַדֶּעַת טוֹב וְרָע--לֹא תֹאכַל, מִמֶּנּוּ" (בראשית ב' ט"ז), פירוש, שמכל עץ הגן תאכל, גם מעץ הדעת, אבל ממנו לבדו לא תאכל. זאת אומרת, שאם היצר הרע באמת נכלל בטוב אז אין רשות אחרת וניתן "לאכל" גם מהפרי הזה, אבל אם מפרידים אותו כרשות נפרדת ח"ו אז צריך להתנתק ממנו לחלוטין (טעמי מצוות לרדב"ז).

העלאת ניצוצות הקדושה

אם כך, העבודה של האדם השלם כוללת שימוש ברע ככלי לטוב, הכללת הרע בטוב. עתה ננסה להבין מה היא העבודה שיש לאדם השלם לעשות, וסוף סוף בשביל מה יוצא יעקב לחרן, בשביל מה יוצאת הנשמה שלנו אל העולם הזה.

בתחילת הבריאה, אחרי חטא אדם הראשון, נפלו ש"ך ניצוצות של נשמתו אל מדור הקליפות, אל העולם הזה. לכן, מסבירים המקובלים, שבכל עניין ובכל תופעה בעולם, אפילו במה שנראה לנו רע לגמרי, בסטרא אחרא וחילולותיו, ישנם ניצוצות קדושה.

מסביר הרב דסלר, "מטרת הבריאה היא גילוי כבוד מלכותו של השם ית', גילוי האור של הבורא

פרשת ויצא

לנבראים. כל מה שאינו משמש כלי לעניין זה אין לו מציאות כלל. בתוך כל דבר יש ניצוץ של קדושה משבירת הכלים, ניצוץ שמחיה אותו. ברגע שמעלים את הניצוץ מאותו הדבר, אין לו קיום יותר" (שם). כך זה במזון שאנו אוכלים וכך בכל דבר. למשל, גלות מצרים היתה מהלך להוצאת ניצוצות הקדושה שנפלו לקליפת מצרים. כתוב במסכת ברכות שלאחר צאת בני ישראל ממצרים, היתה מצרים כמצולת ים ללא דגים, "וינצלו את מצרים, אמר ר' אמי, מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ורצה לאמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים" (סדר זרעים). לא נותרו שם ניצוצות יותר ואכן למצרים לא היה קיום יותר. כל המציאות הממשית של מצרים האיתנה התפרקה ולא נותר ממנה זכר.

מכך אנו מבינים שכל דבר שקיים בעולם, אפילו הרע על כל אופניו, אפילו הגלות, המקומות הקשים, הרגעים הלא נעימים, המחשבות המטרידות, בהכל אפשר לגלות איזו תועלת מתוך עצם שימוש ככלי לגילוי אור. כאשר האפשרות לגילוי רחוקה, נמצא הניצוץ הקדוש בגלות בקרב המון הטומאה הסובבת אותו (אטום וסגור), מחכה עד שיגאלו אותו מגלותו. כאשר האפשרות לגילוי קרובה זה אומר שהיתה הזדככות ויש אפשרות לגאול את אותו ניצוץ עכשיו. כל התהליך הזה נקרא 'בירור ניצוצות' או 'העלאת ניצוצות הקדושה'.

מי מסוגל לעשות את העבודה?

צדיק כמו יעקב הוא האדם השלם בבחינת האחדות הנ"ל והוא זה שיכול לעשות את העבודה. הוא זה שרואה רק רשות אחת במציאות, בעולם כולו. אם אנחנו חסרים בשלמות ובאחדות הזאת, ואנו רואים בלבבנו במדת מה בחינת 'רשות אחרת', שהיא בבחינת עבודה זרה ורע ממש, איך נוכל לתקנו ולהפכו לטוב גמור?

לכן עלינו להיזהר ולהבין נכון את הדברים, שלא נתחכם עכשיו ונגיד שממחר אנחנו מתחילים לצאת לבאים כדי להעלות ניצוצות ולהציל נפשות. מי שעוד לא שלם צריך להיזהר בעניין זה, להתרחק מהרע ומסביבה רעה, כי סיכוי גדול שלא רק שלא יוכל לגאול את הניצוצות ששם, אלא אף ייפול בשבי בעצמו.

ההבדל בינינו לבין הצדיק

נשאלת אם כך השאלה, האם אנחנו לא שותפים בעבודת בירור הניצוצות כלל, מהסיבה הפשוטה שטרם הגענו למדרגת השלמות של שימוש ברע כסיוע לטוב? התשובה היא כי כל הבריאה פועלת על פי התכלית של העלאת ניצוצות הקדושה. אלא שאצל האדם הפשוט מי שפועל את המהלכים זאת ההשגחה האלוקית, היא זאת שמביאה דווקא נתח בשר מסוים לשולחנו של אדם, והיא זאת שמעוררת באדם את ההתאוות לאכול דווקא את החתיכה המסוימת הזאת.

מה שמוטל עלינו לעשות זה לפעול במסגרת ההשתדלות, בדרך השם. ניצוץ הקדושה שטמון במאכל מסוים, יכול להתעלות רק אם אדם מברך על אותו מאכל. אם אדם לא מברך, הניצוץ, משורש נשמתו, ממשיך ונופל עד ההזדמנות הבאה, נשאר אטום בטומאה. כל שעלינו לעשות כדי להיות שותפים פעילים בבריאה הוא לפעול בהתאם לכללים.

לעומת זאת, הצדיק יכול לפעול את עבודת בירור הניצוצות במודע. ישנו סיפור אמיתי על הבבא סאלי זצ"ל. סיפר את זה הנהג שלו. הוא אמר שיום אחד הם נסעו ברכב, הצדיק נתן לו הוראות לאן לנסוע, ופתאום הוא מוצא את עצמו באמצע שוק הירקות של עזה, מוקף בישמעאלים מכל עבר. יותר המום היה הנהג, כשהצדיק הצביע לעבר אבטיח מסוים בערמה של אבטיחים והורה לו לצאת ולרכוש אותו מיד. הנהג כמובן עשה את מה שנתבקש וכשנתרחקו מהמקום שאל לפשר העניין. הסביר לו הצדיק שבאותו אבטיח היה ניצוץ של נשמה שבאה אליו וביקשה תיקון, ביקשה שיציל אותה שלא תאכל על ידי המקומיים.

פרשת ויצא

הצדיק, להבדיל מאתנו, נהיה שותף פעיל בבריאה. כמו שכתוב, "...ולאמר לציון עמי-אֶתָּה" (ישעיהו נ"א ט"ז), ואמרו חז"ל, אל תקרא עמי אלא עימי, דהיינו, עימי אתם בשותפות.

עוד על זהירות בעבודה

אומר הרב דסלר, "ניצוצות הקדושה נמצאים גם במחשבות הנפולות. וכאן אנו לומדים את גדרות הזהירות של עבודת בירור הניצוצות. כי העבודה צריכה להיעשות כך שרק יגע בקצה המידה המתבטאת במחשבה הרעה וזה ידחוף אותו בכח לצד ההיפך, היינו לצד הקדושה, ובזה מעלה את המידה הרעה בהיותה הסיבה להתעלות הגדולה היא הבאה מכח הדחיפה" (שם).

למשל, אם עולה לאדם הרהור בדבר משהו השייך לחברו והוא חומד אותו לעצמו, הרי כבר בעת הרהור יכיר מיד שיש פה נגיעה במידת התאוה, או הקנאה, או הגזל, בהתאם למה שעולה בליבו. מיד יהפך העניין ויחליט למשל לקחת על עצמו יותר לימוד מוסר או הלכות גזל, או יקבל על עצמו לעשות מעשה של השפעה דווקא לאותו בעל החפץ. בכך תהפוך אותה מחשבה למקפצה אל עבר הקדושה, אל עבר התיקון ובע"ה ישוחרר ניצוץ הטוב שבה.

אבל אנחנו חייבים את מידת האמת, לדעת האם אין לרע כל משמעות חיובית עבורנו, שאין לאותה תאוה כל כח משיכה עבורנו, וכל תוכנה הוא רק כח הדחיפה לטוב. אחרת, בהמשך לדוגמא, עלול בן אדם להימשך אחר המחשבה שלו וידוע שהרהור עבירה גרוע מעבירה עצמה. כל שכן מהיותו נמשך אחר המחשבה, עלול לצאת מכך הרגש וח"ו מעשה.

מסיים הרב דסלר, "בכל זאת, אנו מדברים על עצם העבודה הזאת כפי שקיבלנו מהאבות הקדושים ומהצדיקים שהיו דבוקים בבורא בכל מהותם. הם יכלו לעשות כן, אבל אנחנו, גם אם נבין את העניין קצת בשכלנו עדיין נסתר הוא מליבנו. היות ואין בנו אפילו מעט מדבקות כזו, שוב אין בחינת השלמות מושגת ללבנו כלל, ואין שכלנו ולבנו שווים בזה, ואם יעלה בדעתנו ח"ו להזדקק לעניינים כאלה למעשה, הלא ניכשל ח"ו ליפול למעמקי הטומאה" (שם). יוצא מכל זה שאנו מקבלים הדרכה לעבודה החשובה הזאת, ביחד עם סייג חמור של זהירות!

שלמות הקדושה

שלושת האבות ביחד יוצרים תורה שלמה, כשכל אחד תיקן את חלקו. התורה שיצאה מאברהם אבינו היא של חסד ואהבה, התורה שיצאה מיצחק אבינו היא של גבורה ויראה ואילו יעקב אבינו תורתו היא היסוד לכל ענייני הרשות. בדרך רמז, 'עקב' זה ראשי תיבות ק'דש ע'צמך ב'מותר.

מה זה בדיוק אומר ואיך כל זה קשור לשלמות שדיברנו עליה? זה בדיוק העניין. מרבית הסיפורים העוסקים ביעקב אבינו הם סיפורים על העולם הזה, התמודדויות עם המקומות שהם כביכול הכי נמוכים שיש. כל זה להורות לנו דרך, שכאשר אנחנו עוסקים בעניינים הגשמיים כראוי וכיאות, אנו יכולים להעלות את הכל למדרגות הגבוהות ביותר, עד שנהיה מהם חלק התורה.

כפי שמסביר זאת "בעל הסולם" בבהירות כשהוא מפרש את הפסוק, "וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְּלַכֶת כְּהִנִּים, וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות י"ט ו'). תפקיד כל יהודי להפוך לכהן, הווה אומר, למשפיע לזולתו באופן שלם. חי ונושם 'ואהבת לרעך כמוך', בכל מה שהוא עושה, איפה ומתי שזה לא יהיה. עד "שבאופן זה, נמצאו אפילו העבודות חולין, כקצירה וזריעה וכדומה, נבחנו ממש בדוגמת עבודות הקורבנות, שהכהנים היו עושים בבית המקדש" (מאמר הערבות, ספר מתן תורה).

פרשת ויצא

ישנן 'מצוות עשה' שאנחנו מחויבים לעשות וישנן 'מצוות לא תעשה' שאנו מחויבים להן, אבל יש את תחום הרשות, כל מה שהוא מותר לאדם והכל תלוי באדם איך ישתמש בו. יעקב יוצא לחרן, חרון אף, לענייני העולם הזה והוא מנחיל לנו דרך כיצד לקדש את ענייני הרשות. זאת השלמות האמיתית וזה מתחבר עם מה שדיברנו עד כה, לחבר את התחומים, הטוב והרע, הקודש והחול, שהכל יהיה קדושה אחת גדולה.

התאחדות האבנים

כמעט לסיום, עוד רמז על שלמות העבודה שהגיע אליה יעקב אבינו, שזכה לעצם מדת האמת, כאמור "תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב" (מיכה ז' כ'). המהר"ל אומר שבחינת האחדות של יעקב מרומזת במדרש על התאחדות האבנים ששם יעקב למראשותיו. כתוב בפרקי דרבי אליעזר שהיו מאותן האבנים שבנה אברהם מזבח לעקידה. אלא שבשעת העקידה לא התאחדו האבנים, כי נסיון העקידה דרש מיצחק מסירת נפש גמורה במדת הגבורה שהיא בחינת ביטול היש - הפרדת הרע ושבירתו. היתה זאת עדיין מציאות רוחנית של הפרדה בין טוב ורע. אבל אצל יעקב התאחדו האבנים לאחת, להורות על מדרגת השלמות בכל.

במדרגה זאת מצליח יעקב, האיש השלם, ללכת אל מדור הקליפות, אל לבן הארמי, הרמאי הגדול ביותר, בכדי להוציא ממנו את בנותיו, מהן יוצאים השבטים הקדושים, לפעול את הרע של לבן לטובת תיקונו של עולם. כך שימש אצלו הרע ככלי לגילוי, ונעשה גם ההסתר עצמו חלק מן הגילוי. זוהי מדרגת האחדות הגמורה.

רואים כי לכל אורך שהותו עם לבן, יעקב לא נדבק בסביבה הרעה, הוא שומר על הדבקות ברשות היחיד. כפי שהוא אומר אחרי כן לעשו, "עם-לִבְנֵי גִרְתִּי..." (פרשת וישלח). אומרים המפרשים 'גרתי' זה נוטריקון תר"ג, שאומר יעקב לעשו אפילו במדור הטומאה שמרתי על דבקות בדרך השם. גם גרתי זה לשון גר, כמו שמביא רש"י, "שהייתי שם כגר", מישהו שלא משתייך למקום כלל.

הרמז שבסולם

לסיום, עוד מסר קטן מביא לנו הרב דסלר לעבודתנו, עניין הסולם שנראה ליעקב בחלום. "כשעולים בסולם מתעכבים קמעא בכל שלב ושלב, השלב מסמל את העיכוב, וגם את האפשרות לעליה לדרגה הבאה, כי על ידי התגברות על העיכוב עולים, ועל ידי זה מהפכים את העיכוב למועיל. ולכן הראו בחינה זאת ליעקב בהגיעו לשלמות העליונה, בחינת האחדות" (שם).

לכל אחד מאתנו יש סולם כזה בעבודה הרוחנית, וחשוב תמיד לזכור שהמניעות והעיכובים הם רק שלבים בעלייה, שלבים חשובים שעוזרים לנו לגדול. חשוב לזכור שהכל טוב והכל לטובה, גם אם רק אומרים את זה בראש והלב עדיין לא מרגיש ככה, הכל לטובה. לזכור שיש רק רשות אחת, הקב"ה, והוא טוב ומיטיב לכל.

השעור מוקדש לרפואת שי בן רומה, יעל בת מזל וליאור בן מיכל בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

ממש לידך

חיליק לא האמין למראה עיניו. אבא שלו, שממנו נפרד לפני שנתיים בסך הכל, הולך כפוף על מקלו כאילו חצה זה מכבר את גיל הגבורות. אמנם אביו שיחיה חגג את יום הולדתו השבעים, ואפילו חיליק,

פרשת ויצא

שלא היה במשך שנתיים ימים בארצנו הקטנה, מבין שהגיע הזמן שאביו יסתובב עם מקל הליכה, הגיל עושה את שלו.

גבו השחוח של אביו - ששיווה לו עוד עשר ושתיים-עשרה שנות חיים - בהליכתו האיטית ובפניו הנפולות ארצה, משל אומרות הן לאדמה תיכף נגיע גם אנו לתוכך, ניקר כיתוש במוחו של חיליק שחיפש בנרות תרופה שתאפשר לאביו לזקוף את גבו.

לאחר השקעה לא פשוטה ובדיקות אין-ספור אצל רופאים אורטופדים, רופאים טבעונים ובאות מאחזי עיניים שהבטיחו להצמיח לאביו גב ובטן חדשים גם יחד, הגיע חיליק לרופא מפורסם וידוע. הרופא נעץ באביו של חיליק מבט וביקש מחיליק לעזוב למספר דקות את החדר, בהן הוא יטפל באביו.

שתי דקות חלפו וחיליק נכנס לחדר כשפני אביו - שלשם שינוי לא היו מורכנות - זרחו באושר. חיליק נרגש כולו שאל: "כמה מגיע לך פרופסור." "אבל הפרופ' רק חיך בקצה שפמו והניף ידו בביטול, לא מגיע לו כסף. חיליק התעקש: "לפחות תספר לי מה עשית."

והפרופסור אילפו בינה: "נתתי לו מקל יותר גבוה, הוא לא היה צריך להתכופף עוד..."

במנוסתו מעשו אחיו הרוצה להורגו, מגיע יעקב כמעט עד לחרן, הוא נזכר שעבר ליד בית-אל ומחליט לחזור להתפלל במקום שהתפללו אבותיו. הקב"ה שמח מאוד בהחלטתו של יעקב ומסייע בידו להגיע תוך דקות ספורות על ידי 'קפיצת הדרך'.

תפילתו של יעקב מסתיימת מיד עם שקיעת השמש, ששקעה מוקדם מן הרגיל, כדי שייאלץ יעקב גם ללון במקום. הוא חולם את חלומו המפורסם בו מלאכי אלוקים עולים ויורדים בסולם.

אחד הצדיקים בדור הקודם, האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר מגור זצ"ל, ישב באחד הימים ללמוד עם בן זקונו רבי פנחס מנחם, בלימודם הגיעו האב והבן לחלומו של יעקב על הסולם והמלאכים, והאב שחפץ לראות עד כמה נבון ופיקח בנו - החל לשאול אותו שאלות לחידוד:

"אמור נא לי, שאל רבי אברהם מרדכי, "אם יעקב ראה את מלאכי השרת עולים ויורדים בסולם, מדוע לא טיפס אף הוא והעפיל מעלה עימם." "הבן חיך: "אבא, זה היה רק חלום". "נכון בני, היה זה חלום בלבד, "הוסיף האב הגדול להקשות, "אבל במה שחולם אדם בלילה טמונים לא מעט מהרהורי ליבו ביום, האם יעקב אבינו לא שאף בחלומו להיות גבוה יותר מדרגתו העכשווית."?

הרהר פנחס מנחם וענה בשנינות: "בפסוק הבא עונה התורה מדוע לא טיפס יעקב אף הוא בסולם, שכן מיד לאחר מכן כתוב 'והנה ה' ניצב עליו- ' אם הקב"ה לידו, מה לו כי יטפס לחפשו במקום אחר..." רבי אברהם מרדכי נהנה מאוד מתשובתו של הילד והבליע חיך של סיפוק מחמתו.

אחד הסיפורים המוכרים לכולנו, הוא על היהודי רבי אייזיק מקראקא, שחלם באחד הלילות שמתחת לגשר בעיר פראג נמצא אוצר גדול הממתין ומחכה לו. מאמץ גדול השקיע ר' אייזיק כדי לחפור מתחת

פרשת ויצא

ליסודותיו של הגשר ולהגיע לאוצר, אך קצין צבאי שתפסו 'על-חם' גער בו.

לשמע סיפורו של היהודי, פרץ הקצין בצחוק גדול: "גם אני חלמתי שמתחת לביתו של יהודי בשם אייזיק, המתגורר בקראקא, יש אוצר גדול מתחת לתנור ביתו.

כלום אלך להתרוצץ כעת ולנתץ את תנורו.?! אייזיק קלט את הרמז ואץ לשבור את תנורו ולמצוא את האוצר שתחתיו.

לא אחת חשבנו להעפיל בעזרה לזולת ובסיוע שנגיש לו; עשרות פעמים הבטחנו לעצמנו להיות טובים יותר לבני המשפחה בכך שנגשים את רצונם באיזה רעיון מיוחד; אפילו ביחס לעצמנו החלטנו להיות טובים יותר ולאמץ לנו התנהגות מיוחדת ומרשימה.

האמת היא שהסובבים אותנו אינם מצפים ממנו להתנהגות מופתית [גם הם בני אדם כמונו], הם כמהים לחיוך והארת פנים. בני המשפחה לא מצפים מאיתנו לתפקד כ'מגשימי חלומות', אלא רק שנבין טיפה לליבם. וכמובן שגם אנחנו לא זקוקים ל'קפיצת הדרך' ברשימת העבודה העצמית שלנו, רק להתמקד בנקודות הקטנות וללטשן.

טרם שנעפיל ב'חלומות' לגבהי מרומים, נזכור את הקרקע עליה אנו עומדים. כי האוצר הזה נמצא ממש על פני הגשר.

וייקץ יעקב משנתו (כח,טז)

בנביא (יחזקאל פרק י פסוק י"ד) נאמר על מעשה המרכבה: "טארבעה פנים לאחד פני האחד פני הרכוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר".

אותה דמות אדם החקוקה שם, היא דמותו של יעקב אבינו וכפי שמובא במדרש (בראשית רבה פרשה ס"ח) על הפסוק "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו", שבשעה שהיו המלאכים עולים למעלה היו רואים אוקונין שלו, וכאשר היו יורדים למטה היו רואים את אותה דמות, מיד אמרו: "ישראל אשר בך אתפאר, אתה הוא שאיקונין שלך חקוקה למעלה!" נמצא אם כן שהמלאכים הם אלו שגילו ליעקב עכשיו שדמות דיקנו חקוקה על כסא בכבוד.

ולפי זה יש שביארו את הפסוק באופן נפלא: "וייקץ יעקב משנתו", כאשר יעקב הקיץ משנתו מיד אמר: "אכן ראשי תיבות: "אריה, כרוב, נשר" יש ה במקום הזה" ואת זה ידעיתי, אולם ו"אנכי" ראשי תיבות: "אריה, נשר, כרוב, יעקב" "לא ידעתי", אלא דבר זה נודע לי רק כעת מאת המלאכים!

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח,י)

ומפרש רש"י כאן בשם המדרש: "לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה וכו' יצא משם פנה הודה וכו'".

ולכאורה יש לעיין מדוע דווקא פה מוזכר יסוד זה של יציאת צדיקים עושה רושם ומדוע לא מוזכר זאת אף פעם אצל אברהם ויצחק? ויותר קשה, הרי עדיין נשארו צדיקים בעיר שהרי יצחק ורביקה עדיין נשארו במקום א"כ עדיין יש הדר בעיר?

פרשת ויצא

אמנם על השאלה השנייה כבר מתרץ ר' ישמעאל במדרש שאינו דומה זכות צדיק אחד לזכות של צדיקים, אבל עדין יש לבאר את שאלתינו הראשונה.

והנ"ל ששאלה האחת מתורצת בחברתה שמכיוון שנשאר צדיק בתוך העיר (יצחק) בגלל זה יציאת צדיק עושה רושם כי יצחק שנשאר בעיר הוא הצטער על עזיבתו של יעקב ולכן היה רושם אבל כשאברהם עוזב את מצרים אין המצרים הרשעים מצטערים ולכן אין רושם.

ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה (כח,י)

בדרך כלל, אם עיקר המטרה של אדם היא להגיע למקום מסוים, לא מציינים מאיפה הגיע אלא רק לאן הגיע. לדוגמא: "פלוני טס למזרח". אין זה משנה שהוא עזב את נס ציונה וטס למזרח.

מאידך, אם המטרה של אותו אדם הייתה לעזוב מקום מסוים לא נציין לאן עזב. לדוגמא: "פלוני עזב את הבית בכעס". לא נציין לאן עזב.

אצל יעקב נזכר מאין יצא ולאן הלך, א"כ נשאלת השאלה למה.

התשובה נעוצה בכך שרבקה אמרה ליעקב בפרשה הקודמת: "הנה עשיו אחיך מתנחם לך להרגך קום ברח לך אל לבן אחי חרנה" (כז, מב) אם כן עיקר הכוונה היא לברוח מבאר שבע.

אולם יצחק אומר ליעקב: "קום לך פדנה ארם וקח לך משם אשה מבנות לבן..". (כח, ב) ורואים שעיקר הכוונה ע"פ יצחק היא להגיע לחרן, לקחת אשה.

וזהו שכתוב: "וישמע יעקב אל אביו ואל אמו" קיים צווי שניהם ולכן נאמר: "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה".

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח,י)

הסבר נוסף לכפילות הלשון: היציאה מבאר שבע היתה מיידית ואילו ההליכה לחרן היתה מאוחרת יותר. יעקב שידע שממנו יצאו 12 השבטים, חשב לחנך את ילדיו סמוך למקום מושבו של אביו, יצחק, אך הנסיבות אילצו אותו לצאת מבאר שבע לחרן.

הוא ידע שיהיה זה לא פשוט כלל לחנך את ילדיו ברוח אברהם ויצחק, שרה ורבקה. לכן, בדרכו לחרן עזר בבית המדרש של שם ועָבַר, הצטייד במשך 14 שנה בידע רב ובמידות טובות והכין עצמו להתנהגות נאותה בבית לבן הארמי ולחינוך צאצאיו

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך (כח,י)

לשם מה מספר לנו הכתוב יציאתו של יעקב הרי העיקר הוא לדעת לאן הוא הולך

וי"ל שיש שני סוגי הליכה:

פרשת ויצא

א. אדם ההולך למקום אחר כי הוא צריך למקום החדש.
ב. משום שעליו לעזוב מקומו הישן בעל כרחו, כאן עמדו לפני יעקב אבינו שתי המטרות כאחת, הרי רבקה אמרה ליעקב לברוח לחרן אל אחיה, מהסיבה כי "הנה עשו מתנחם עליך להרגך", וכוונתה היתה בעיקר להוציא את יעקב ממקום הסכנה בבאר שבע, ואילו ליצחק אבינו היתה כונה אחרת, "קום לך פדנה ארם וגו' וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך", וכוונתו בעיקר היתה שילך לחרן. נמצא שגם היציאה וגם ההליכה היו עיקר גדול אצל יעקב, לכן נאמר גם "ויצא" וגם "וילך".

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח,י)

שואל רש"י: מפני מה הזכיר הפסוק את יציאתו של יעקב, האם לא עיקר המעשה ללמדנו להיכן הלך? אלא מתרץ רש"י מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה והוא הדרה.

יצא משם פנה הודה פנה זיוה ופנה הדרה.

כל ימיו השתוקק ה"חפץ חיים", לעלות ולהשתקע בארץ ישראל.

היה זה חלומו הגדול לזכות ולהתגורר בארץ הקודש.

פעם אחת עשה מעשה וקבע תאריך בו יעזוב את ראדיון, ואף דירה הוכנה לו בארץ ישראל בעיר פתח תקוה.

ניסו בני הקהילה להניא אותו ממחשבתו זו ואף מקהילות סמוכות שלחו שליחים שידברו על ליבו, אולם מאומה לא עזר וה"חפץ חיים" נותר איתן בדעתו.

כאשר נודע הדבר לגאון רבי חיים עוזר גרודיזנסקי, הזדרז ונסע לראדיון, שם מיהר אל ביתו של ה"חפץ חיים" וכאשר נפגשו השניים פתח רבי חיים עוזר והסביר ל"חפץ חיים" את ההשפעה העצומה שיש לו על כל יהודי ליטא ופולין, וסיים רבי חיים עוזר את דבריו באומרו: יש לדעת כי כאשר הסבא מיסב אל השולחן, מתנהגים הנכדים ביראת כבוד...! כאשר שמע ה"חפץ חיים" את הרמז ביטל את נסיעתו.

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח,יא)

בפרשתנו מופיעים שני פסוקים:

"...ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו..." (כח-יא)

"...ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה..." (כח-יח)

לכאורה יש כאן סתירה: אם יעקב לקח "אבנים" (לשון רבים) וישם מראשותיו, כיצד זה נאמר לאחר מכן שהוא לקח את "האבן" (לשון יחיד) ששם מראשותיו? אלא, אומר המדרש, האבנים רבו ביניהן, על מי יניח יעקב את ראשו, כל אחת ואחת אומרת: 'עלי יניח הצדיק את ראשו'. נתקבצו כל אותן האבנים למקום אחד והפכו לאבן אחת, עליה ישן יעקב ונפסקה המריבה. מכאן, שאחדות היא המפתח לחיים שלווים ולשלום.

פרשת ויצא

בחלומו ראה יעקב: "...סלם מצב ארצה וראשו מגיעה השמימה..." (כח-יב). הסולם שראה יעקב הוא סולם על טבעי, המונח על הקרקע אך מגיע עד השמים. לשם מה הוא זקוק לבסיס ארצי?

יעקב אבינו, ידע על הבטחת ה' לאברהם בברית בין הבתרים והיה בטוח שהבכורה מגיעה לו. הוא קיבל ברכה מאביו יצחק: "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ..." (כז-כח). אך אז, כש"ראשו מגיע השמימה", הוא נאלץ לברוח מעשו אחיו, בודד ועזוב ורק מקלו בידו, סולמו "מוצב ארצה". החלום רומז על קורות יעקב בבית לבן - במשך 20 שנה היה רועה את צאן לבן והתעסק בדברים "המוצבים ארצה" ועם זאת לא למד מדרכיו אלא נשאר נאמן לחינוך אותו ספג בבית אביו ולתורה שלמד בבית מדרשו של שם ועבר. היה עם "רגליים על הקרקע" אך ראשו הגיע עד השמים.

חלום הסולם מלמדנו על הקשר בין שמים לארץ. עלינו להיות מעורבים בין הבריות בחיים הארציים ועם זאת לעבוד על המידות ולנהוג בדרך התורה, בבחינת: "בכל דרכיך דעהו" - דווקא דרכיך שלך כי התורה מקיפה את כל החיים, הפרטיים והציבוריים. אם תעבוד על המידות הארציות (הגשמיות) בכל דרכיך, יתן לך ה' את הכח לעלות בסולם השמימה ולהיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" כדבר ה' במעמד הר סיני.

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא (כח,יא)

כוחה של החלטה וקבלה

הנה יעקב אבינו הולך לחרן. דרך מלאה סכנות, גשמיות ורוחניות. עשיו אורב לו בדרך, לבן ממתין לו לרמותו. הוא הולך לנכר, לגלות, לבית מלא תרפים. מה מחכה לו? מה מצפה לו?

הקב"ה מבקש להגיעו ולנחמו, לבשרו. שלא ידאג, שלא יפחד. לבשרו, שזרעו יהיה כעפר הארץ, ויתברכו בו כל משפחות האדמה. לומר לו, שהארץ תהיה שמורה לו ולזרעו. ולהבטיחו, שהוא לא יעזבנו עד שההבטחות יקויימו. אלו הבטחות נפלאות! ובכן, האם הקב"ה מתגלה אליו ומבטיחו? לא! הקב"ה מניח לו ללכת לחרן, בלי ההבטחות! מה מפעיל את הכל?

יעקב אבינו יוצא מבאר שבע, עולה בנגב, חוצה את מדבר יהודה, עובר את השומרון, את עמק בית שאן, את הגליל התחתון, עולה לרמת הגולן, מגיע עד חרן ומן השמיים לא אומרים לו מילה! בדרכו הוא עובר על פני הר המוריה, מקום המקדש, ולא רמזו לו שיש עברו כאן בשורה, שיש מסר, נבואה. מדוע? אומר המדרש: "הוא לא נתן אל לבו להישאר שם ולהתפלל האם מן השמיים יעכבוהו? לא. לא עכבו אותו. הוא הגיע עד חרן. והיה יכול להמשיך ולבוא אל לבן, ולשאת את בנותיו, ולהפסיד חלילה את כל הברכות הללו, את הכתרים הנישאים, את הנבואה המרוממה.

איך בכל זאת הוא זכה לזה? כאשר הגיע לחרן הוא עשה חשבון נפש, הרהר בלבו: "כלום יתכן שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותיי, ולא התפללתי בו?" הרהור של חרטה. כמה הרהורי חרטה עוברים בלבנו, על דברים שהיו צריכים להיעשות ולא נעשו, או שלא נעשו כהוגן. ומה אנו אומרים? חבל, ודי. בפעם הבאה, נשלים.

אבל יעקב אבינו לא נהג כך. הוא הסתובב כדי לחזור! נורא הדבר: הוא היה מוכן ללכת חזרה עד רמת הגולן, לרדת רגלי לגליל, לחצות את השומרון ולהסתכן במלכודת של עשיו הזועם, המחכה לו! כדי לתקן משגה!

פרשת ויצא

ואז אירע הכל, הדרך קפצה לו, הר המוריה נעתק ממקומו ובא לבית אל, והוא לן במקום, וזכה במחזה הנבואה, ובהבטחות הנשגבות, ובכל הכתרים. ומדוע? משום שהוא היה מוכן לחזור, לצעוד! צעד אחד והכל קורה...!

מי יודע כמה הפסדנו, בגלל שלא צעדנו את הצעד? כל אחד והצעד שלו. כי בשמיים מחכים לצעד, לצעד אחד. ל"פתחו לי פתח כחודו של מחט"! נדע זאת לפעם הבאה. לא להסתפק בהרהור, בפליאה, בחרטה. אלא לפסוע ואז הכל יבוא לקראתנו. כי לפסיעה הזו מחכים!

הצעד הראשון הנדרש מהאדם יכול להיות קטן ביותר. חז"ל למדונו: "פתחו לי פתח כפתחו של מחט...". אף כאן אצל יעקב אבינו די היה ב"יהיב דעתיה למיהדר"! החלטה גרידא כבר זימנה לו סייעתא דשמיא שלא כדרך הטבע, והוא זכה לקפיצת הדרך.

וכשהגיע למקום, שינה הקב"ה סדרי בראשית והחשיך את היום מוקדם יותר, כדי שיעקב יישן במקום שהוא ויזכה להתגלות ה' בחלומו. בהתגלות זו הבטיח לו הקב"ה דברים נשגבים הנוגעים לו באופן פרטי ולעם ישראל לדורותיו. את כל זה היה מפסיד, לכאורה, אלמלא התעורר לשוב, ולכל זה זכה על ידי החלטה לשוב על עקביו. החלטה ברורה כזו מהווה פתח כפתחו של מחט ומקנה לאדם את התואר של "הבא ליטהר". ומכוחה זכה יעקב לסייעתא דשמיא במידה גדושה ביותר.

אחד הרבנים בארצות הברית שמתפקידיו הרבניים היה לבוא פעם בחודש לאחד מבתי הסוהר הגדולים באזור מגוריו לחזק את אחינו בני ישראל השוהים שם, סיפר. ששנה אחת הוא בא לבית הכלא בערב יום ראש השנה ודיבר עם האסירים על מהותו של היום הגדול והנורא "ראש השנה" שהוא יום הדין לכל באי עולם וכל מה שקורה לאדם במשך השנה - הכל הוא תוצאה של מה שנגזר עליו בראש השנה. בתוך דבריו הביא את עצתם של חכמי ישראל שהרוצה לצאת זכאי ביום הדין אפילו אם רח"ל לא הרבה במעשים טובים בשנה החולפת, ולא זכאי שיגזרו עליו גזירות טובות רח"ל, אם יקבל על עצמו קבלה טובה, אפילו קבלה אחת! קבלה טובה זו תעזור לו לזכות ביום הדין.

בסיום הדרשה, ביקש הרב מהאסירים לשבת חמש דקות עם עצמם בשקט, ושכל אחד מהם יקבל על עצמו לקיים איזו מצווה אפילו קטנה ביותר אבל בשלמות כל החיים, בזכות זה יזכה להיכתב ולהיחתם לשנה טובה ומתוקה. היושבים בבית הכלא היו רובם ככולם רחוקים משמירת תורה ומצוות, ע"כ הדגיש הרב בדרשתו שאפילו מצווה הכי קטנה תתקבל בשמיים כדבר גדול מאוד.

לאחר הדרשה ניגש אל הרב אחד האסירים בשם קארל ואמר, שהוא קיבל על עצמו את מצוות שבת, אך הוא לא יודע מה ואיך לקיים זאת. כששמע הרב את קבלתו ניסה להניאו מכך היות ולא קל לקיים את המצווה הזו מחמת פרטיה ודקדוקיה הרבים, בפרט ליהודי כ"כ רחוק משמירת תורה ומצוות. ע"כ ניסה הרב להניאו מכך, ואמר לו, למה לך לקבל כזו מצווה מורכבת, קח איזו מצווה קלה ככיפה, ציצית וכד'. אבל קארל בשלו, שמעתי פעם על שבת, והחלטתי שאת המצווה הזו אני מעוניין לקבל על עצמי, אפילו אם זה קשה, מכיוון שקיבלתי על עצמי ברצינות לקיים את מצוות שבת, אני לא חוזר בשום אופן מקבלתי, השאלה שלי רק, כבוד הרב, איך לקיים זאת?

כשראה הרב את נחישותו לקיים את קבלתו, אמר לו הרב, אני אשיג לך בעזרת ה' ספר על הלכות שבת, ומכיוון שקארל לא ידע לשון קודש רק אנגלית ע"כ קנה לו הרב את הספר של הרב שמעון היידה מליקוואד על ל"ט אבות מלאכות באנגלית ושלח לו את הספר לבית הסוהר.

פרשת ויצא

בראש חודש חשוון כשבא הרב לתת את דרשתו החודשית התבונן בפני האסירים, והנה הוא לא רואה את קארל ביניהם, שאל הרב איפה קארל? מה הרב לא יודע, סיפור נורא ומופלא התרחש עמו, אמרו האסירים, ביום שהוא קיבל את הספר על הלכות שבת שהרב שלח לו, הוא התחיל ללמוד בזה בהתמדה וברצינות, אבל ככל שלמד יותר ראה שהוא יודע פחות, ואינו יכול לקיים את מצוות השבת כהלכתה עד שלא ידע את הספר ישר והפוך, ע"כ החליט שעד שהוא לא ידע את הספר הזה ישר והפוך לדעת מה מותר ומה אסור, הוא הולך להישאר בשבת בחדרו ולא לעשות כלום כל השבת כדי שלא יכשל ח"ו באיזו הלכה שאינו יודע - שלא יפר ח"ו את קבלתו האמיצה והחזקה.

רבי, המשיכו האסירים וסיפרו, הוא לקח זאת כ"כ ברצינות עד שהוא אפילו לא נגע בכף או מזלג כי חשש שמא אסור לגעת בהם, והיו צריכים חבריו האסירים להכניס לו את האוכל לפה, כך הוא נהג שתי שבתות עשרים וחמש שעות מכניסת השבת ועד צאתה לא הניע אבר ולא נגע בכלום. מחשש שמא יחלל את השבת קודש.

אחרי השבתות הללו הוא נקרא יום אחד להנהלת בית הסוהר ומאז לא ראינו אותו יותר.

אח"כ נודע לנו שהממשלה החליטה מחוסר מקום בבתי הסוהר לעשות תוכנית ניסיונית ולשחרר מכל בית סוהר כמה אסירים למעצר בית עם מעקב אלקטרוני, ואם זה יצליח ירחיבו את הרעיון לעוד אסירים ועי"כ יתפנה הרבה מקום בבתי הסוהר, עובדה שתחסוך מיליוני דולרים לאוצר האמריקני, מתוך הקהל הרב של מאה ועשרים אלף אסירים שיש בבית הסוהר שלנו נבחרו ארבעה לתוכנית הזו וקארל היה אחד מהארבעה. וכך זכה לצאת מהכלא! הרב יצא מכליו מרוב התפעמות בהתרחשות הניסית שאירעה עמו בהתגשמות החלטתו וקבלתו האמיצה ללא פשרות.

התקיים בו מאמר חז"ל במסכת שבת "רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתוב בתריה והביאותים אל הר קדשי"...

הרב החליט שהוא חייב ללכת לבקר את קארל בביתו, כשבא ראה אותו יושב ולומד בהתמדה עצומה את הספר הלכות שבת, וכך במשך הזמן המשיך להתקדם ביהדות עד שכיום הוא יושב והוגה בתורה כל היום, ועולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, עדיו לגדולות...

לכל הנס והמהפך הגדול הזה, זכה ר' יהודה (קארל לשעבר) בזכות דבר אחד "החלטה" אבל החלטה בכל מחיר, החלטה ששום מכשול לא יעמוד בפני קיומה, כשזו עוצמת החלטה זוכים לניסים מהשמיים כדי לקיימה. אפילו בתחילת הדרך... זו לא הייתה סתם החלטה, זו הייתה החלטה מוחלטת, שהיה מוכן להקריב בשבילה הכל, מכיוון שעשה את הצעד הראשון שהוא יכול לעשות, אז הופיעה הסייעתא דשמיא והושיעה אותו חוץ לדרך הטבע...

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כח,יא)

מביא רש"י שהתחילו האבנים מריבות זו עם זו, זאת אומרת: עלי יניח צדיק את ראשו! וזאת אומרת: עלי יניח! מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר (בפסוק י"ח): "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו".

שואלים בעלי המוסר: מה הועילה התקנה שעשאן הקדוש ברוך הוא לאבן אחת, הרי עדיין הניח יעקב

פרשת ויצא

אבינו את ראשו רק על חלק קטן מהאבן, נמצא שעדיין יש מקום למריבה, האם יניח הצדיק את ראשו על חלק זה של האבן או על חלק אחר ממנה.

אלא כאשר יש אחדות אין כל קנאה או שנאה, ולכן כאשר נהפכה האבן להיות אחת, שוב לא היה כל עניין או מקום לקנאה ומריבה.

מה הקשר בין 'הלב - למשיח' (כח,יב)

והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו (בראשית כ"ח י"ב).

בפרשת השבוע התורה מגלה לנו 'סוד מפורסם' הטומן בחובו עולם ומלואו, אלא שיצר הרע משתדל מאוד להעלים את הסוד הזה ממנו ועל ידי זה הוא מחולל מלחמות וקרבות עמוסים בדם ודמעות, ומפיל ומפיל חללים רבים ונכבדים. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

ידוע הדבר ומפורסם העניין שלא כל בני האדם נמצאים באותה דרגה רוחניות ולא באותו מקום בעבודת ה' - אלא יש מעלות ומדרגות רבות בעם ישראל, וכאן בעצם יצר הרע מכניס את המוקש הגדול.

יצר הרע מפתח באדם צורת חשיבה קלוקלת והוא מלמד אותו להעריך ולייקר רק את מי שנמצא מהמדרגה שלו ומעלה, והוא מנחה את האדם לזלזל באלו שפחותים ממנו בעבודת ה'.

ומהיכן אנו יודעים שזו גישה עקומה ומסולפת?

בפרשה שלנו מופיע הפסוק המפורסם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו, פסוק העוסק בחלומו של יעקב בבית אל. אלא שהתורה נדרשת בפרד"ס ובשבעים פנים, ועל פי דרך 'הרמז' יש בפסוק הזה מסר רם ונשגב לאדם היהודי, מסר אביר אדיר כביר ונדיר הטומן בחובו עולם ומלואו, וכדלהן:

יהודי יקר! עולם התורה והיהדות נמשל לסולם ענק העומד על הארץ וראשו נוסק אל תוך הרקיע, ועליו פזורים יהודים רבים - כל אחד כפי רמתו הרוחנית והשקעתו בתורה ובמצוות. אבל...

(א) על כולם נאמרו המילים הנפלאות 'מלאכי אלקים', וזה לא נאמר רק על רבנים חשובים ומקובלים נסתרים ועסקנים מפורסמים.

(ב) התואר הנשגב 'מלאכי אלקים' לא נאמר רק על אלו 'שעולים' בסולם, אלא גם על אלו 'היורדים' בו. כן, גם אותם נושרים ונופלים שנשמתם שבויה בידי היצר גם אלו מכונים 'מלאכי אלקים', שהרי הם בבחינת 'שבע יפול צדיק וקם' (משלי כ"ד ט"ז), ואסור לבוז ולזלזל בהם.

נ.ב. ברור שצריך להיזהר מדרכם הקלוקלת של הנושרים והמועדים - ואף לשמור מרחק מהשקפתם ומשנתם.

אלא שמצד שני אין זה אומר שמותר לבוז להם ולזלזל בכבודם, מפני שלמרות מצבם הרוחני הירוד והרדוד - נשמתם היא חלק אלוקים ממעל בדיוק כמו שלנו וגם אותם נשמות טובות וטועות הם בני אברהם יצחק ויעקב, ומגיע להם את הכבוד הראוי.

פרשת ויצא

[האמת היא שיש יוצאים מהכלל כמו 'מסית ומדיח' ומומר להכעיס והדומים להם שעליהם דוד המלך אמר הלוא משנאיך ה' אשנא... תכלית שנאָה שְנֵאֲתִים לְאִיְבִים הִיוּ לִי, וברור שכוונתנו כאן במאמר היא על כלל עמך בית ישראל הקדושים והטהורים ולא על אותם 'בודדים' שדוד המלך מדבר עליהם].

אכן מי שעובד את ה' שבשמים - ולא את השם שלו [את עצמו], ברור שיש בליבו אהבה והערכה לכל יהודי באשר הוא. ולמען הסר ספק מלב עיקש ומפקפק שמרעהו מתרחק ומתנתק - נביא מסמך חזק לדברינו כדי להוכיח שלא מדובר כאן 'בוורט משעשע' אלא בנושא שהוא עמוד מרכזי ביהדות, והאר"י הקדוש חתום עליו. היכן?

האר"י הקדוש מורה לאדם היהודי לפני התפילה לקבל על עצמו להתחזק במצוות ואהבת לרעך כמוך ולהוביל 'כל יהודי' כנפשו ממש.

הרב מוסיף וכותב שיש בזה עניין 'להעלאת התפילה', ועל ידי שהאדם מתחזק באהבת ישראל הוא גורם שתפילתו תהא כלולה ביחד עם תפילות כלל עם ישראל והיא תפעל בעולמות העליונים (הקדמה לשער הכוונות).

ואין ספק שאם האר"י הקדוש טוען שצריך לאהוב 'כל יהודי כנפשו' הרי שזה & ממש כך, ולא מדובר במשחקי מילים חלילה.

ומדוע אנו עושים עסק גדול מהנושא הזה?

א) מפני שכבר כמעט 2000 שנה שהשכינה ואנחנו נמצאים בגלות - וכולנו חפצים לשנות את המצב העגום הזה, והרי התחזקות בנושא 'אהבת ישראל' היא המפתח הרשמי והבלעדי להבאת הגאולה ולבניין בית המקדש. מפני שבית המקדש השני נחרב בגלל שנאת חנם (יומא ט' ע"ב), והדרך היחידה להביא אותו זו אהבת חנם.

אלא שרבים וטובים ומתוקים וחמודים בטוחים שבזמן בית המקדש אנשים היו רעים וליבם היה קר וזר ואכזר ומנוכר איש על רעהו, אלא שהגמרא מעידה בפנינו שהתמונה הייתה ההיפך בדיוק! הגמרא מדגישה בפנינו שבאותו זמן הייתה תורה בעם ישראל ובבתי המדרשות התפוסה הייתה מלאה, כמו כן היו גמילות חסדים וארגוני עזרה נפלאים ונכבדים לא פחות ממה שיש בדורנו, אלא שמצד שני היה פרט שאומנם לא נראה כלפי חוץ, והוא בעצם היה סיבת החורבן.

בתוך תוכם, בליבם פנימה, התברר שהייתה נקודה לא טובה שנקראת 'שנאת חנם'.

לא יאומן! למרות שבשטח היו תורה וגמילות חסדים והתמונה החיצונית הייתה זוהרת, למרות זאת היה קטרוג נורא על עם ישראל שבסתר ליבם יש נקודה קטנטונת של 'שנאת חנם', וזה מה שהאפיל על הכל וגרם לחורבן בית המקדש.

משום כך עלינו להרגיז ממלכות ולעשות מהפכות ולהעלות לכותרות את הנושא הזה ולעמול על קיומו במסירות נפש - עד שהוא יתוקן כהוגן, וזו הסיבה הראשונה שלשמה נגענו בנקודה הזו. (ב) עוררנו את הנושא הזה מחמת שמי שלא חי אותו אזי יש לו הרבה תקלות ובעיות בעבודת ה', כמו שמלמד אותנו המעשה הבא:

פרשת ויצא

לפני מספר שנים צעד זוג חברים ברחוב העיר נתניה, ולפתע עוצר אותם על אם הדרך איש נחמד ומציע להם להניח תפילין כמה רגעים ולזכות להתחבר לבורא. אלא שהם סירבו. אחד סירב מפני שהוא כבר הניח היום תפילין, והשני סירב מחמת שהוא לא ראה בזה עניין.

אותם חברים המשיכו בעיסוקם והליכתם וכעבור זמן מה הם נתקלו שוב בדוכן עם תפילין - וגם שם האיש הזמין אותם להניח, וראה זה פלא! אותו יהודי שמיאן להניח תפילין בדוכן הקודם, נענה הפעם להזמנה בחפץ לב.

לאחר שסיים הלה את הנחת התפילין והם עזבו את המקום, פנה אליו חברו ושאלו: מה פשר הדבר שבדוכן הראשון סירבת להניח את התפילין - ובדוכן השני עשית זאת בקלילות שאין כמוה? השיב לו החבר: בדוכן הראשון הרגשתי שהאיש לא מחפש את טובתי - אלא את הביזנס הרוחני שלו, פשוט הוא חפץ לעשות עוד זכות על הגב שלי ולזכות לעוד קצת נצח - כפי השקפתו, והנקודה הזו לא התאימה לי ונרתעתי מלהיענות להזמנתו. אך בדוכן השני חשתי אהבה והערכה כנה, העיניים של בעל הדוכן שידרו טוב לב וחמימות וראיתי שהוא באמת מעוניין בטובתי - ובריבוי הזכויות 'שלי', וזה כבש אותי.

כאן תם הסיפור, אך הוא מאלף אותו בינה ומחכים אותנו בנקודה מאוד עמוקה: & מי שחלש באהבת ישראל, לא רק שזה בולט עליו - אלא זה גם יוצר קרירות בצד השני וגורם לחציצה בין הלבבות, והאמת היא שזה כבר מעוגן בתורת משה לפני שנים רבות בפסוק 'כַּמִּים הַפְּגִים לְפָנַי כִּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם' (משלי כ"ז י"ט).

ואת הסוד הזה חובה על כל הורה ומורה לדעת, מפני שזו אחת הסיבות הגדולות לנוער הנוער והנושר והמתדרדר שזרוק ברחובות ומושלך בקרן זווית ללא צביון וריסון, נוער שחלקו בא מבתים טובים של יראים ושלמים בעלי ייחוס רם ונישא עד לגולם מפראג וליונה שיצאה מהחלון בתיבה של נוח, והמפורסמות אינם צריכות ראייה.

כל מי שעוסק בקירוב רחוקים ויש לו קשר עם נוער שוליים יודע שמאחרי כל נער נושר עומד לב זהב ומידות אציליות ותכונות נפש איכותיות - ללא גוזמה, כמו כן הנוער הזה אינו 'תמים' ביהדות - ועל כל שיחת מוסר שניתן לו הוא יכול למכור לנו עשר שיחות מחזקות לא פחות, ולמרות זאת זה לא מרגש את אותם נערים - והם גם לא נלחצים מכך שהוריהם שבורים וכואבים מדרכם הקלוקלת.

וכאשר בוחשים ובולשים ומגששים ומפשפשים בסיבת הדבר, על פי רוב התשובה היא אחת. הנער בא מבית שהיה שם חוסר חום ואהבה, חינוך חונק ולא מחבק, חינוך על בסיס 'מסחר רוחני', פשוט האבא רצה להרבות את זכויותיו באמצעות שבנו יצעד בדרך מושלמת, זו הייתה מטרתו המרכזית - ולא בדיוק טובתו הרוחנית של הילד, והילד חש בזה וזה קומם אותו.

ובדיוק את הפירצה הזו מנצלים מקרבי הרחוקים ומחזקי הנערים הנושרים. הם מקרינים על הזולת חום ואהבה 'אמיתית', הם מרעיפים עליו חמימות 'כנה', הם מדברים עם שפת הלב 'פשוטו כמשמעו', בקיצור הם נותנים לאותם נשמות את מה שבבית לא נתנו להם, ואין פלא שהם כובשים לבבות ופועלים גדולות ונצורות ברוך ה'.

ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן סיפור קטן עם מסר גדול שיחכים אותנו רבות בעזרת ה'. ולמרות שמדובר בסיפור קצת חריג בקיצוניותו - נעלה אותו על נס ונעשה ממנו מטעמים, מפני שהוא ממחיש לנו בצורה חיה את הנושא:

פרשת ויצא

פגשתי פעם נער שעניו היו כבויות ויהדותו הפכה להיסטוריה, נער עדין עם לב נדיר ואיכותי שבא מבית מושלם, ועל פניו לא היה כל הסבר למצבו הרוחני הרעוע והשברירי.

הרי אביו ירא שמים ומוקיר רבן ותורם גדול לכל דבר שבקדושה, אימא שלו צדיקה ובעלת חסד שיראתה קודמת לחכמתה, הבית כולו קדוש וטהור, וההיגיון ממאן לעכל 'כיצד התפוח נפל כל כך רחוק מהעץ'. אך כאשר הנער פתח את פיו החידה נפתרה, ונעלה כאן מעט ממה שהוא סיפר:

בכל שבת אביו היה מושיב אותו בכוח על הכיסא כדי שיקרא תהילים, אביו גם היה מעיר אותו לנץ בשבת בבוקר כדי שיבוא איתו לתפילה - למרות שהדבר הזה היה גדול עליו והוא היה זקוק לשעות שינה נוספות, כמו כן כל מצוה שרק אפשר אבא שלו העמיס עליו באופן שיטתי. אלו מעט דוגמאות ממה שסיפר הנער, וכאלו היו לו 'הרבה'.

הבעיה הגדולה ביותר הייתה שאביו לא הסתפק בכך וכאשר הוא היה רואה שבנו מתרשל באחד הפרויקטים הרוחניים שהוא הטיל עליו - הוא היה מענישו ללא רחמים 'כביכול כדי לחנכו', למרות תחנוניה הרבים של אשתו שהוא הורס את הילד.

פלא שהילד מעד וקרס ובמקום להיות גדול דור הוא הפך לציפור דרור המחפש את עצמו בנקי הסלעים ומבלה ומתבלה בחברת תימהונים ואוספי פחיות ובקבוקים?
לאותו נער הייתה אחות יקרה שגם היא בגרה ופְּקָה ופְּקָה כל עול, מאותן סיבות. הרי היא הייתה 'השליחה הקדושה' שחויבה לסייע לכל יולדת ומצוננת, היא הייתה 'פרויקט החסד השכונתי' שאסף מצרכים לכל הארגונים המפורסמים כמו יד אליעזר... קרן ושתי... קרן ליזר... בנוסף לכך גם ממנה אביו דרש שתקרא כל שבת תהילים וכו'.

אביהם של הנער והנערה היה בטוח שהוא ינחל הצלחה מסחררת, וסופו שהוא קיבל 'מסחררת' אך לא 'הצלחה' - והוא איבד את ילדיו במו ידיו, כאשר ילדיו עושים לו פרסומת ולא מתביישים לפזר בחוצות קיריה ועיר מסודן ועד קהיר את המידע הבא:

אבא שלנו פיטם אותנו במצוות במשך שנים והעמיס עלינו חבילות של מטלות קדושות, אך אין לנו ספק שזה לא נבע מחיזור אחר טובתנו - אלא מרצון לפטם את המאזן הרוחני שלו בשמים.

ברור שאם הוא היה מתעניין באמת בטובתנו אזי הוא היה רך, חמים, נעים, מתחשב, מקל את העול ולא מעמיס עוד ועוד. אלא שאז היינו קטנים ולא יכולנו להתמרד, ונאלצנו לרקוד לצלילי החליל שלו. אך כיום כוחנו במותננו ואנו יכולים להתמרד מולו - ומה שהוא בישל הוא אוכל, ואת האצבע המאשימה עליו להפנות רק אליו, ולא אלינו.

הסיפור הזה אולי קיצוני [האמת היא שבכלל לא - ואכמ"ל] אך הסיפור הזה מחכים אותנו רבות בנקודה שעסקנו בה עד עתה, ובמילים ברורות הנקודה היא "חולשה באהבת הזולת", במסווה של עבודת ה' וחינוך הילדים.

ועל זה בדיוק חרב בית המקדש. היתה תורה וגמילות חסדים (כמו אצל האבא שהשקיע בבנו וביתו הרבה תורה וחסד), אך היה פאן מסוים של 'חוסר באהבת הזולת' (כמו אותו אבא שדאג לפטם את זכויותיו ומאזנו הרוחני על חשבון בני ביתו).

פרשת ויצא

כעת נעבור לסיפור הפוך - סיפור שקרה עם אחד מגדולי ישראל, והסיפור הזה מלמדנו בדיוק מהי דרכה של תורה ואיזה רגש צריך להפעיל בחינוך הילדים: מסופר על עיירה שהתעוררה שם שאלה מאוד מורכבת שדרשה את הכרעתו המיידית של רב המקום, וראשי הקהל שיגרו שליחים אל הרב כדי לשמוע את דעתו באותו נושא. השליחים יצאו לדרכם והגיעו לבית הרב, הם כבר עמדו לנקוש על הדלת, לפתע הם שומעים את הרב רץ בבית ועושה קולות של חתול ורעש של סוס ועגלה - כאשר הוא צוחק כמו תינוק ומדבר בצורה שמתאימה לילד בן שנתיים דל שכל ואוצר מילים.

כמובן שהשליחים התביישו לנקוש על הדלת כדי לא להביך את הרב, והם החליטו להמתין מעט בבית המדרש המקומי ולשוב מאוחר יותר.

כעבור כמה שעות הם חזרו שוב לבית הרב ונקשו על דלתו, הרב שמע את שאלתם ונתן להם את עצתו, אך לפני פרידתם הרב שאל אותם שאלה מאוד נוקבת ואמר להם כך:

הנושא שלשמו באתם הינו רגיש מאוד ואינו סובל דיחוי. אם כן מדוע התמהמתם עד עכשיו? למה לא באתם אלי כבר בבוקר?

השליחים נבוכו והחלו לגמגם... לא היה להם נעים לספר לרב שהם היו עדים להשתטות... אלא שהרב לחץ עליהם שידברו ללא חשש - ובסופו של דבר הם סיפרו לו שבבוקר הם כבר הגיעו לביתו, אלא שהם שמעו דרך הדלת קולות וכו' והם לא רצו להביך את הרב...

הרב שמע את דבריהם וחיך, והסביר להם את פשר אותה התנהגות: האמת שאני דמות מכובדת, מנהיג קהילה, איש של דוגמה וסמל. אלא שבו זמנית הבורא נתן לי עוד שני תפקידים נוספים, חשובים לא פחות. (א) אני אבא לילדים, (ב) אני בעל של אישה.

והנה היום בבוקר בני הקטן בן השנתיים ניגש אלי והחל לשחק איתי, הוא עשה קולות של בעלי חיים ורצה שאני גם יעשה, הוא רץ סביב השולחן וביקש שאתפוס אותו, ושיתפתי איתו פעולה כפי רמת שכלו. ומה רציתם שאעשה באותו זמן? שאומר לו 'תסתדר לבד כי יש לי עניבה ומשרה'? ברור שחובתי להתאים את עצמי לרמתו ולהעניק לו חמימות כפי רמת שכלו. האם זה מביך להיות רב קהילה - ובו זמנית אבא נפלא?

הסיפור הזה סוגר לנו מעגל ונותן לנו הדרכה ברורה כיצד אמור אבא אמיתי לנהוג בביתו, והוא מראה לנו בחוש שאהבת הזולת שייכת במלואה גם בילדים קטנים - לא רק בילדי השכנים אלא גם בילדים שלנו, ואם נרצה לנסח זאת במשפט עמוק נקבל את המשפט הבא:

לא מספיק 'לא לבנות את העולם הבא על חשבון הגב של השני', אלא צריך גם 'לבנות את העולם הזה של הזולת על חשבון הגב שלנו', וכפי שניסח זאת הגאון מוילנא ואמר שיהודי צריך לדאוג 'לעולם הבא' שלו 'ולעולם הזה' של זולתו.

לעצמו - האדם יכול להסתפק בלחם צר ומים לחץ ולהקדיש כל רגע לתורה ויראה. אך לזולת - עליו לדאוג לשלמות ונחות עם כל הגשמיות, בדיוק כמו שאברהם אבינו הכניס אורחים ושחט לכבודם שלושה פרות ואפה עבורם עם כל הלב וטרח למענם מעל ומעבר, והוא לא הסתפק באיזה טוסט עם נקניק או סנדוויץ' עתיק.

פרשת ויצא

לסיום נעלה כאן את התפילה הנפלאה של רבי אלימך מליזאנסק, תפילה נשגבה שהיא גם שיר מפורסם - והיא ממצה את המאמר במילים ספורות:
...תן בלבנו שְׁנֵרָאָה כָּל אֶחָד מֵעֵלַת חֲבֵרְנוּ וְלֹא חֲסֵרוֹנָם...
וְאֵל־יְעֹלָה בְּלִבְנוּ שׁוֹם שְׁנֵרָאָה מֵאֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, חֲלִילָה...
נְשִׂיָהּ הַכֹּל בְּחַת רֹחַ אֱלִיךָ...

שימו לב למילים: שְׁנֵרָאָה כָּל אֶחָד מֵעֵלַת חֲבֵרְנוּ וְלֹא חֲסֵרוֹנָם... למרות שיש חסרונות, נתמקד בחיובי שבחבר. מדוע? נְשִׂיָהּ הַכֹּל בְּחַת רֹחַ אֱלִיךָ!

כך יהודי אמיתי חי. הוא לא מואס בזולת בגלל חסרונותיו, אלא יודע להתמקד במעלות שבו ולייקר אותו בזכותם, כאשר האינטרס שלו הוא לעשות נחת רוח לה'. [זה גם סוד הקסם להצליח בשלום בית!!!]

אין ספק שאם נחיה ונחוש כך כלפי הסביבה, השכנים, המשפחה, האישה והילדים, אם נתרכז ונתמרכז בריבוי אהבה & והערכה לכל יהודי באשר הוא, נזכה במהרה לביאת הגואל. נכון?

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה... והנה ה' נצב עליו (כח, יב-יג)

כאשר היה האדמו"ר מגור זצ"ל בעל ה'פני מנחם' ילד כבן תשע שנים, שאלו אביו, בעל ה'אמרי אמת' זצ"ל, בפרשת השבוע שלמד: יעקב אבינו ראה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מדוע לא ניצל זאת לעלות גם הוא השמימה?

ענה הבן: "והרי זה היה חלום".

שאלו ה'אמרי אמת': "אם כן, הוא היה צריך לחלום שהוא עולה השמימה"??

ענה הבן היניק וחכים: " בפסוק הבא כתוב " והנה ה' נצב עליו", ואם ה' כאן, לשם מה יעפיל לחפשו במקום אחר"??

נתחייך האב הגדול בסיפוק מתשובת בנו החכם.

מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים (כח, יז)

פעם אחת, הגיע הצדיק רבי מאיר פרמישלאן לעיר קטנה בגליציה, ומיד שם פעמיו לבית הכנסת.

כאשר נכנס לבית הכנסת, עמד משתאה למול העזובה הרבה והדלות שבה היה שרוי בית הכנסת.

מיד פתח הרבי מפרמישלאן ואמר את הפסוק: "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים" - מט ליפול וסכנה לבוא בשעריו.

"אין זה כי אם בית אלקים" שאין אנשים אשר ידאגו לבנינו...

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (כח, כ)

פרשת ויצא

להסתפק במה שחננו השי"ת ולשמוח בחלקו !

וכתב החובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) כי "זאת שאלת הצדיקים מאת ה'. לא ישאלו המותרות, רק הדבר ההכרחי בלבד, שאי אפשר לו לאדם שיחיה בלעדיו. ובידוע כי נטיית האדם אחר בקשת המותרות, הוא גורם לו מהומות רבות, ועל כן כל איש ירא את ה', ראוי לו שיהיה שמח בחלקו ושיסתפק במועט, ושלא יתאוה המותרות, ויטיב לבו ביראת ה'".

הגאון מוילנא זי"ע כותב(באבן שלמה - פרק ג-ד): ב' מיני גבורה נמצא בעובדי ה' ונקראים גבורים ואנשי חיל. גיבור הוא הכובש את יצרו בעת שבאה עבירה לידו' ואנשי חיל הם אבירי הלב בשלימות הבטחון להגות בתורה יומם ולילה ושלא להשגיח על בניו וב"ב הצועקים ללחם וכמ"ש שחורות כעורב שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב. ומה עושה לו הקב"ה? מזמין לו אדם להחזיקו כיששכר וזבולן".

כדי לעמוד במצבים אלו ולא להשבר - אומר הגאון רבי חיים פנחס שיינברג שליט"א - צריך הבן-תורה ללמוד את מדת ה"הסתפקות" להסתפק בלחם לאכול ובגד ללבוש' והרוצה יותר מזה זוהי חמדה אשר עליה אומר הגאון מוילנא (שם פ"ג-ב) "כל העבירות והחטאים באים מחמדה... והסתפקות שהוא ההיפוך' הוא היסוד של כל התורה".

דרך התורה היא ההסתפקות - אומר הגר"ח פ"פ - ולא שאין הקב"ה ח"ו רוצה לתת לבן-תורה' אלא זו הדרך לגדול בתורה... אי אפשר לגדול כאשר רוצים את הכל' כי אין לזה גבול וזה רחוק מהתורה. יעקב אבינו היה כל רצונו לחם לאכול ובגד ללבוש' וכאשר השיג זאת אמר "יש לי כל".

הקשה רבינו הגרא"מ שך זצ"ל: חז"ל אומרים במשנה באבות "איזהו עשיר השמח בחלקו" כיצד יתכן שיהיה אדם שמח בחלקו' הלא ידוע קביעתם של חז"ל: "יש לו מנה רוצה מאתים". אם כן כיצד יוכל אדם להיות שמח במנה' כאשר הוא שואף למאתיים?

אלא - מבאר הרב שך - בהכרח מדובר כאן באדם שאין לו מאומה' ועליו נאמר שהוא עשיר' כאשר הוא שמח בחלקו.

אך עדיין קשה - הוסיף הרב שך - היתכן כזאת' שאדם שאין לו מאומה יהא שמח בחלקו? ועל כך השיב: "מי שאין לו מאומה' אינו מרגיש כלל את טעמו של העולם הזה' וה"עולם הזה" לא חסר לו. "שמח בחלקו" הוא' איפוא' רק מי שלא טעם את טעמו של העולם הזה"...

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כח,כ)

וקשה, למה היה צריך יעקב אבינו לומר לחם "לאכול" ובגד "ללבוש" הרי ברור שלחם הוא בשביל לאכול ובגד בשביל ללבוש.

והפירוש הוא, שישנם בני אדם קטני אמונה מחוסרי בטחון, שכמה שיש להם אינם מרוצים, ותמיד דואגים מה יהיה מחר, ואוגרים לצורך העתיד, אך בעלי הבטחון שמחים בחלקם ובטוחים בהקב"ה שיזמין להם את הצטרכותם בכל עת, ואינם דואגים דאגת מחר.

וזה שאמר יעקב אבינו, "ונתן לי לחם לאכול", לא לאגירה, "ובגד ללבוש" לא לצורך העתיד.

פרשת ויצא

**וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר
ההוא ישקו העדרים והאבן גדולה על פי הבאר (כט,ב)**

תפילה ליד הבאר

"יעקב, חשבת היום על בתנו הבכירה, "ודאי וודאי, היאך לא אחשוב! כל יום שעובר אני דואג יותר ויותר.

"היש לך איזהו רעיון חדש, שיסייע בידינו למצוא את זיווגה, "שמעתי שם של שדכן שעדיין לא דיברנו עימו, אפשר לנסות להתקשר אליו. "מסתמא, לא יהיה לו הצעות בשבילנו, כשישמע שאין לנו לתת דבר". צריך תמיד לנסות, הישועה נמצאת מעבר לפינה "ישועת ד' כהרף עין...". "נכון, אבל אני כבר מיואשת. כבר ניסינו את כל הסגולות, אולי יש עלינו עין הרע?"

ר' יעקב פורץ בצחוק מריר. איזו עין הרע יכולה לחול עלינו? יש במה לקנאות בנו? בדירה הצרה לנו או בפרנסתנו הדחוקה?

העיקר שאנו שמחים ומאושרים בחלקנו, אמנם בעיה אחת מעיקה על חיינו איך נחתן את תשעת בנותינו, כשהבכירה כבר גילה אינה צעיר כלל! באחרונה זה היה נשמע כמעט מידי יום בביתו של ר' יעקב, אבל הישועה בוששה לבוא, והייאוש כבר החל לאחוז בר' יעקב וברעייתו הנאמנה, שהתקרבו להקב"ה בצעירותם.

ולפתע - יום אחד נצנץ רעיון במוחו של ר' יעקב והוא שטחו לפני רעייתו. עלה בליבו רעיון, מאחר ואנו מצפים לישועה זה שנים רבות, אולי הגיע הזמן לעשות מעשה... איזה מעשה אתה חושב לעשות שעדיין לא עשינו?

עלה בדעתי לאחוז במעשה אבותינו הקדושים ולנהוג כמותם! אבותינו מצאו את זיווגם על הבאר... והנה מחוץ לעירנו ישנה באר נטושה, אולי אלך לשם להתפלל על מציאת זיווגה של בתנו...

רעייתו הגיבה ואמרה: עשה כפי הבנתך העיקר שהקב"ה ישמע את תפילותינו וישלח לנו מהרה את ישועתו.

כבר למחרת, ר' יעקב כדרכו מתפלל "ותיקין" עם הפרושים שבעיר, לאחר התפילה נחפז במהירות לביתו שם טעם פת שחרית קלה, נפרד מאשתו הצדקנית כשבידו ספר תהילים הספוג כבר בדמעות של שנים רבות, הזמין מונית ונסע לקצה העיר, שם המשיך לבדו בין השדות, אחר כברת דרך התיישב תחת עץ לנוח קמעא. והנה שומע הוא נביחות כלב, נושא עיניו ורואה נער ועמו כלב אימתני קרבים אליו. ר' יעקב מלמל: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו... והנער קורא לעברו: מה אתה מחפש כאן? ר' יעקב השיב: מצאתי כאן מקום להתפלל... אמר לו הנער: להתפלל כאן? זהו שטח פרטי, אזור, ששייך לנו. "זה שלכם" שאל בחרדה ר' יעקב? עדיף שלא תכיר אותנו... אתה יודע מה - אומר לו הנער, בא נעשה "עיסקא", אני מרשה לך להתפלל ובלבד שתתפלל גם עלינו... ר' יעקב הנהן בראשו, והנער נעלם עם כלבו כלעומת שבא.

ר' יעקב המשיך בדרכו, הגיע אל הבאר הישנה שהכיר זה שנים רבות, הוציא את ספר התהילים, והחל לשפוף שיחו לפני קונו. דמעות רבות שפך שם ר' יעקב, שוכח היכן הוא עומד ומרגיש ממש כאילו עתה הוא בתפילת נעילה של יום הכיפורים, ופתאום קיבל תחושה - הנה תפילתי נתקבלה!

פרשת ויצא

לפתע התעורר משרעפיו ורואה רכב משטרתי ושני שוטרים מזנקים לעברו. השוטרים שואלים: מה אתה עושה כאן?

ור' יעקב מגביה את ספר התהילים ואומר: "התפללתי כאן על מצבי הקשה לפני בורא עולם"...

השוטר אומר לו: "אתה נמצא באזור פשיעה, ויש לנו הוראה מגבוה לעצור את המשוטט באזור... הוא מורה לו לעלות על הרכב.

ר' יעקב קיבל עליו את הדין ואמר בליבו "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", ונזכר במעשה ברבי עקיבא עם הנר והחומר שלמד זה עתה ב"דף היומי" במסכת ברכות. עם הגיעם לתחנת המשטרה האזורית, הביאו את ר' יעקב לפני החוקר ששאלו: מה היו מעשיך שם? באתי לשם להתפלל, השיב ר' יעקב. ומדוע דווקא שם? ממשיך החוקר להקשות. "כי יש שם באר...", ומה הקשר בין תפילה לבאר, צוחק החוקר. כדי להתפלל על זיווגה של בתי, על שידוכים, מתפללים על יד באר, כמו שעשו אבותינו הקדושים...

מי הם האבות הקדושים שלך? שואל החוקר בתמהון. "אברהם, יצחק, יעקב, משה רבנו" - משיב ר' יעקב בביטחון.

החוקר אמר לר' יעקב: "הסיפור שלך נראה לי כדמיון פרוע, נראה לי שאתה סוחר סמים שראוי להשליכו למעצר תקופה ארוכה, אך המתן עד שאתייעץ עם מפקד התחנה". ר' יעקב הוציא את ספר התהילים וביקש מהקב"ה לחזור לביתו בשלום... תוך כדי המחשבות הטורדות את ראשו, קוראים לו לחדרו של מפקד התחנה. ר' יעקב מובל לחדרו של המפקד, והמפקד סוקרו מכף רגל ועד הראש. המפקד הרהר והביט קלות על ר' יעקב ואמר לו: אני מפקד בתחנה זו שנים רבות, מקרים רבים הובאו לפניי, וליבי אומר לי שאינך פושע, אלא אדם תמים דעים שלא פגע באדם מעולם, אבל רוצה אני לבחון את טוהר ליבך ומקווה שאכן תעמוד במבחן. ר' יעקב הנהן בראשו, ואז אמר המפקד: יש לי בן שחזר בתשובה, בחור עילוי וצדיק שלומד בישיבה חשובה בדרום הארץ ומחפש את זיווגו, רק יש לו "שיגעון שרוצה אישה שגדלה בבית של תורה! אני חושב שהגעת לתחנה הישר מהשמיים! אני מוכן לשלם עליו דירה"... הוסיף המפקד...

לא עברו חודשים רבים, עד שחוקרי ומפקדי תחנת המשטרה רקדו בחתונה הגדולה לשמחתם של כל הצדדים, ואז חשו כולם כי "ישועת ה' כהרף עין".

וירא והנה באר בשדה (כט,ב)

כתב בספר "שער בת רבים": הנה במדרש דרשו פסוקים אלו על דרך רמז לבל יהיו כסיפור דברים בטלים ח"ו.

ואפשר גם לנו לומר על דרך רמז. וירא במראה הנבואה והנה באר זה בהמ"ק באר נובע שפע לעולם בשדה ע"ד ציון שדה תחרש. והנה שם שלשה עדרי צאן כהנים ליום וישראלים רובצים עלי' אין להם קיום ורביצה אלא עליה בעבורה כי מן הבאר היא מהשפע הנז' ישקו העדרים הנ"ל.

אך אח"כ גרם עונם עון ע"ז והאבן גדולה עפ"י הבאר היצה"ר הנקרא אבן נגף הושם עפ"י הבאר וסתמו מלהשפיע ונחרב הבית ראשון. ובראות אנשי כנסת הגדולה גודל הרעה של יצרא דע"ז לכן ונאספו שמה כל העדרים בימי עזרא וגללו את האבן מעפ"י הבאר שאנשי כנסת הגדולה הסירוהו מן העולם ועי"ז חזרו והשקו את הצאן את השפע מהבאר היא כי נבנה הבית השני והיו מושפעים כמאז. אך אח"כ כאשר חטאו בשנאת חנם גרמו כאילו הם בידי עצמם והשיבו את האבן הוא יצה"ר עפ"י הבאר למקומה לסתום השפע

פרשת ויצא

והטוב, ונחרב הבית השני. וידוע מאמר חז"ל במדרש איכה על פסוק "ותבער ביעקב כאש להבה", דיעקב אבינו הוא מרגיש ומיצר בצרות ישראל יותר מאברהם ויצחק.

וכן הוא שמח בטובתם יותר מהם דכתיב **"מי יתן מציון וגו' יגל יעקב ישמח ישראל"**. וז"ש ויאמר להם יעקב כשואל לישראל אשר בגלות אחי מאין אתם מאיזה עון גליתם מארצכם ויאמרו מחרן אנחנו מחרון אף איש על רעהו הוא שנאת חנם ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור כמ"ש במדרש את מי שהוא עתיד ללבן את עונותיכם כשלג ע"י ניחור וחרון חבלי משיח. לכן מוטב לכם לשוב בתשובה מיד ולא תצטרכו לסבול חבלי משיח (ואל תתמה על פירוש לבן בן נחור על השי"ת דכבר ידוע דכל התורה כולה היא שמותיו של ה' וע' ברקנטי כאן שמפרש כל עניני לבן לסודות של מעלה. כי התורה מדברת למטה ורומזת למעלה כי ע' פנים לתורה וכולם אמת. וגדולה מזו מצינו במדרש אסתר על הפסוק ויאמר המן למלך אחשוורוש. המן זו מה"ד. מלך אחשוורוש זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו) ויאמרו ידענו כל זה ויאמר להם השלום לו יתברך עמכם,

הלא אם אין ביניכם שלום איך יהיה שלום ביניכם לבינו ית' שנאמר עליו **"נושא עון ועובר על פשע"**. ואחז"ל למי נושא עון למי שעובר על פשע. כל המעביר על מדותיו וכו'. ואתם אינכם עוברים על פשע ויאמרו שלום מה שאנו בוטחים בו הוא כי והנה רחל בתו באה עם הצאן כמ"ש (ירמיה ל"א) **"קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה"** וע"י זכות רחל שתבכה על בניה ישובו בנים לגבולם. ויאמר אם רק ע"ז אתם בוטחים ולא תחזרו בתשובה מעצמכם הן עוד היום גדול הוא עת הגאולה לא עת האסף המקנה כי תאריך ותתרחק הגאולה עד **"בעתה" ולא תזכו ל"אחישנה"**. ומה לכם להמתין על צעקת רחל,

לכן מוטב לחזור בתשובה ועי"ז השקו הצאן. השפע הבאר ולכו רעו מפסת בר בארץ כרועה עדרו ירעה צאנו בלי יגיעת חרישה וזריעה ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים ויתאחדו כולם ויסירו מביניהם עון שנאת חנם שעל ידה נחרב הבית וגלו ישראל וגללו את האבן היינו יצה"ר מע"פ הבאר כמ"ש והסירותי את לב האבן מבשרכם ואז והשקיבו הצאן שפע מים חיים. עודנו מדבר עמם הראוהו בנבואה דכאשר ישראל יחזרו בתשובה אז יגאלו מיד ורחל העליונה היא השכינה הק' באה עם הצאן אשר לאביה שבשמים כי רועה היא מנהגת את ישראל ושומרם כמ"ש "הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעכם שולחה אמכם". וכמ"ש בזה"ק משל למלך שגירש את בניו וגירש את אמם עמהם. להשגיח עליהם (אלשיך הק' ועה"ט לרח"ו ז"ל) וע' זה"ק סו"פ ואתחנן.

אחי מאין אתם (כט,ד)

אחר אשר לימדנו רבינו הקדמון בספר החינוך (מצוה טז) שפעולות חיצוניות הנה הינם משפיעים על הפנימיות, הנה מזה יש עצה טובה, הן לענין הטבה לזולתו על ידי טוב לב ופה טוב.

והנה הרגל נפלא יש לנו, והוא שיהא לשונו של אדם לשון רכה טובה וניחוחה.

ונסביר הדברים: הנה אדם פוגש בחבירו וליבו גס בו, כלומר הם "חברים טובים" ואין מקפידין זה על זה ויכולין לנהוג זה עם זה בדבר שנראה לכאורה כשלילי, אבל מרוב חבתם אינם מקפידין זה על זה, (עיין כיוצא בזה בביצה כח.), והנה אפשר שהאחד יאמר לריעו: הו טיפש, איפה היית לא ראיתי אותך זמן רב. הנה בודאי לא יקפיד זה לעומתו כי מכיר את ליבו. אכן עבור ישור המידות, גם מדבר כזה ראוי וכונן להרחיק, ותחת סגנון זה יכול לומר סגנון נקי ונעים. הו אחי איפה היית...

צא וראה איך נהג יעקב כשפגש את הרועים ענה ואמר 'אחי! מאין אתם' וגו', ורק אח"כ העיר להם על הנהגתם ואמר 'הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה'.

פרשת ויצא

וכך אנו רואים: ישנם בני אדם שלשונם נקי וצח, לא ישמע על פיהם דבר הנראה כתרעומת או כקינטור כלל, אפילו כשלא יקפידו הללו שלעומתם. ומאידך יש בני אדם אשר פיהם בסגנון של קינטור ודרך גסה ובלתי נעימה, והלא אותם הדברים יכולין קצת לשנות וישמע חיובי יותר ונעים יותר, אך מה? ההרגל אשר דשו בו הקנה להם הנהגה זו כטבע שני, ה' ישמרכו.

וביותר נחוץ להשמר ביתר שאת ויתר עז, כל הורה ומלמד, אם ינהגו בסגנון קשוח אפילו בצורה של צחוק, הנה ידעו נאמנה: כי הילדים יורשים תכונה גסה אשר תלווה אותם לאורך ימים. ולכן מוטל שבעתיים על ההורים והמורים והמלמדים לנהוג בדרך נימוסית ביותר לבל יקלקלו את החניך הרך.

ובהנהגה זו בזמן ממושך - זוכים לשפץ את הפנימיות והלב נעשה רך ורגיש ומבין, ומסירים לב האבן וקונים לב בשר, כי החיצוניות משפיע על הפנימיות. השם יתן לנו דעת כיצד לנהוג. אמן.

כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך (כט,טו)

מסופר: כשהיה הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א ילד קטן בן שלש שנים, הגיע לחדר שחיכו בו אנשים להיכנס אל אביו הרה"ק מרוזין זיע"א, הגיע יהודי אחד שגם רצה להיכנס, לפני שהוא נכנס שאל אותו הילד דוד משה: מה ברצונך לבקש מאבא? השיב היהודי, הנני זקוק לברכת ישועה. בקשו הילד שכאשר ייצא מהרבי שיאמר לו מה אמר לו הרבי, לאחר שיצא היהודי מחדרו של הרבי שאלו הילד: מה אמר לך אבא? השיב היהודי, הרבי אמר שהקב"ה יעזור, ומה יהיה עד אשר הקב"ה יעזור? הוסיף הילד ושאל. אינני יודע ענה היהודי, א"כ חזור נא לאבא ושאל אותו, אמר הילד, חזר היהודי אל הרבי ושאל את שאלתו של הילד. השיב לו הרה"ק מרוזין זיע"א ואמר: הקב"ה יעזור גם עד אשר יעזור, ופסוק מפורש הוא כמו שאמר ליעקב אבינו ע"ה, "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך", כלומר, אעזור לך אף לפני שעשיתי את אשר הבטחתי לך.

ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר, שבה עמדי (כט,יט)

זיווגו של אדם נקבע מן השמים

לבן רוצה לתת את לאה ראשונה ליעקב בטענה שהיא הגדולה ולא יתכן לתת הצעירה לפני הבכירה. ואף שלבן עשה זאת בהערמה מ"מ ברור שזיווגו של אדם נקבע מן השמים ומשמים רצו שיתקיים הדבר. אל לו לחשוב לאדם שהוא בוחר לו בת זיווגו אלא מ' יום קודם יצירת הוולד יוצאת בת קול מהשמים ומכריזה "בת פלוני לפלוני". מכריזים בשמים וקובעים לאדם ובוחרים לו את בת זיווגו.

בכדי לחזק את הדברים נביא מעשה נפלא המובא בספר "אנשים מספרים על עצמם" לרב חיים ולדר שליט"א, הסיפור מסופר מפי בעליו:

אני בן למשפחה טובה וידועה. למדתי בישיבות הטובות ביותר. למדתי היטב, וכשהגעתי לפרקי, רצו אותי משפחות רבות לחתן. לי בעצמי היו דרישות מקובלות ואולי קצת יותר. יותר נכון, אני לא דרשתי כלל. הוריי דרשו בשבילי.

לאחר הצעות אחדות שדחיתי, הציעו לי בחורה טובה מאוד. ערכנו את כל הבירורים, והיא ענתה על הדרישות. נפגשנו, ומיד הרגשתי שהיא מתאימה לי. היו בה כל התכונות שחיפשתי, ומעבר לכך הרגשתי שהיא הבחורה שחיפשנו הוריי ואני.

נפגשנו שלוש פגישות, והכול התנהל למישרין. לאחר כל פגישה מסרנו תשובה חיובית לשדכנית, וזו

פרשת ויצא

קבעה פגישה נוספת.

בפגישה החמישית, שהייתה בטיילת כלשהי במרכז הארץ, עצרתי לפתע ואמרתי לה שאני חושב שאנחנו מתאימים, וביררתי אם גם היא חושבת כך, היא הנהנה בחיוב והייתה נרגשת מאוד. רגע לאחר הגילוי המרעיש של משמעות הדברים שאמרנו, מיהרנו לטלפון ציבורי להודיע להורים. הם שמחו מאוד וסיכמו ביניהם להיפגש בביתה של הבחורה יומיים לאחר מכן. לסיכום הנושא הכספי.

נרגש חזרתי לשיבה וסיפרתי לחבריי הטובים ביותר בסודי סודות, כי סיכמתי עם בחורה וכי בעוד יומיים יהיה וורט.

ביום המיועד נפגשנו אני והבחורה, הוריי והוריה. לאחר היכרות קצרה "גירשו" אותנו ההורים מהבית, "כדי שנוכל לריב בנחת" אלו היו מילותיו של אבי, שניבא ולא ידע מה ניבא.

לקחנו מונית לאזור הטיילת, הספקנו לטייל חצי שעה, ואז אמרתי לה שאולי כדאי להתקשר לביתה ולשאול האם כבר סוכמו הדברים. התקשרנו, והוריה אמרו לה שנחזור מהר ככל האפשר. נכנסנו למונית הראשונה שהזדמנה למקום, ובדרך הרגשנו ממש מאורסים. זו הייתה אווירה אחרת. ידענו שכעת נלך הביתה, ירימו כוסית, וחברים יפרצו לבית בשירת "קול ששון וקול שמחה". הגענו. ראינו את פני ההורים, ואלה לא בישרו טובות.

אבי היה הראשון שדיבר: "יש לנו בעיה. השדכנית הטעתה אותנו. אנחנו צריכים לדון בעניין בכובד ראש". ציפינו שימשיך בדבריו, אך תחת זאת קמו הוריי, לחצו את ידיהם של הורי הבחורה ואמרו לי: "בוא איתנו". "רגע", אמרתי, "מה הסיפור?"

"בוא איתנו ונסביר לך" ענו הוריי. רציתי לדבר איתה, אך היא הייתה המומה כמוני. הסתכלנו זה בזה. היא הייתה חיוורת, וכנראה גם אני. וזה היה המבט האחרון שהחלפנו.

כבר ברחוב החל אבי לפרוק את כעסו: "זו חוצפה מה שהיא עשתה לנו, השדכנית הזו", אמר. "איך היא עבדה עלינו בצורה כזו?" ומיד הסביר: "בכל השידוכים עד היום היה ברור שהצד השני נותן דירה. לפני ההתחייבות הזו לא הסכמנו כלל לשמוע את ההצעה. גם כאן חשבנו שהכול בסדר, אך כבר בחמש הדקות הראשונות הבנו שמדובר בטעות. להורים של הבחורה הזו אין כסף לדירה, וגם לא לעשירית דירה. יש להם כסף למחצית חתונה מצומצמת מאוד, ואפילו בשביל שעון הזהב הם אמרו שיצטרכו לקחת חובות. הפילו אותנו בפח, ומזל שגילינו את זה בזמן".

שתקתי. חשתי שהעולם כולו נופל. "נפלנו בפח", "רימו אותנו", "שידוך בלי רמה", "משפחה פשוטה". כל זה על הבחורה המיוחדת שאיתה נפגשתי?

"מזל שיצאנו מזה בזמן", שמעתי את אבי אומר, ואז פתחתי את פי בפעם הראשונה: "זה לא בדיוק בזמן", אמרתי, "אני סיכמתי דברים עם הבחורה הזו".

"לא נורא", אמר אבי, "מזל שלא נפגשת עוד כמה פעמים. יש לנו הצעה מיוחדת, שליבי אומר לי שהיה צריך לגשת אליה קודם. אין מה לעשות, שידוכים הם לא טיול מהנה..."

"אבל, אבא, אולי לא שמת לב למה שאמרתי. אני סיכמתי עם הבחורה הזו. התחייבתי".

"שטויות", הגיב אבי, "אלה דברים שקורים בכל יום. כל עוד לא היה וורט, אין כל חשיבות למה שאתה או היא אמרתם".

פרשת ויצא

נראה היה שמילותיי לא נקלטו אצלו כלל. הבנתי שאין על מה לדבר. השידוך הזה אינו בא בחשבון.

איני יודע מדוע, אך למרות שיברון הלב שחשתי לא עשיתי ניסיונות רבים מדי להחזיר את השידוך. במבט לאחור, אני יודע שלא הבעתי מספיק בפני הוריי את תחושת האובדן. אולי מפני שהייתי צייתן ומעולם לא הבעתי דעה המנוגדת לדעתם. הנחתי שהם רוצים את טובתי ואגב, עד היום אני מניח כך אך ברוב טיפשותי לא יידעתי אותם עד כמה הדברים קשים לי.

לאחר שבועיים התחלתי להיפגש שוב. נפגשתי עם בחורות אחדות. ואז הגיעה בחורה ממשפחה טובה שהתאימה לי מאוד. לא הייתה סיבה שלא להמשיך איתה. היא בעצמה רצתה את השידוך כבר מההתחלה, ומהר מאוד סיכמנו בינינו על אירוסין.

הוורט היה למחרת, והוא היה קצר הרבה יותר מכפי ששיערתי. התברר שהוריי לא לקחו סיכון ונפגשו בלי ידיעתי עם הורי הכלה כבר לאחר הפגישה הראשונה. הם דרשו וקיבלו את כל ההבטחות, ומדובר היה בהבטחות נכבדות מאוד. לכן כל מה שהיה חסר הוא שנסכם בינינו ונתארס. וזה מה שעשינו.

הוורט והאירוסין היו מפוארים ביותר. שנינו נחשבנו למבוקשים מאוד, ועשרות אם לא מאות חברים שלי וחברות שלה הגיעו. השמחה מילאה אותי והשכיחה ממני את הצער והיגון שהיו מנת חלקי בשבועות האחרונים. תקופת האירוסין הייתה נפלאה. המשפחה קיבלה אותי יפה והתגאתה בי מאוד. ארוסתי הייתה נחמדה וחכמה, והכול נראה כמו חלום.

החתונה הגיעה, והיא הייתה מפוארת. מיד אחריה נכנסנו לדירה החדשה שרכשו הוריה בעבורנו.

כאן התחילה תקופה, שכשם שהייתה קצרה, כך הייתה רעה. מהיום השני לנישואין התחלנו לריב. בעצם, לא הייתי קורא לזה "התחלנו". היא הייתה רבה, אני הייתי מבקש ממנה סליחה, והיא לא הייתה סולחת עד לריב הבא. היא לא אהבה שום דבר שאני עושה: לא את אופן האכילה שלי ולא את אופן הדיבור, לא את אופן ההליכה שלי ואפילו לא את הצורה שבה ישנתי.

כשהסתיימו שבעת ימי המשתה, נכנסנו אל החיים האמיתיים, ואלו לא היו חיים, אלא סיוט אחד גדול.

אשתי התגלתה כביקורתית רצינית מאין כמותה. מצידי לא הייתה שום נקודת ביקורת עליה. היא הייתה מבשלת, מכבסת, מנקה את הבית היטב. אולי זו הייתה הבעיה שהיא הייתה מושלמת מדי, חוץ מעניין המידות, שבהן היה לה להשלים הרבה, אך בשלב הזה עדיין לא קלטתי זאת. עד הנישואים חשבתי שגם אני מושלם, אבל היא סיפרה לי שלא כך הדבר. היא סיפרה לי שאני בן אדם חסר נימוס, גמלוני ועצלן, שאינו יודע להזיז את עצמו ממקום למקום. היא אמרה זאת במילים פוגעות ושברה את רוחי. אך כלפי חוץ נופת צופים. איש לא ידע מאומה.

אני לא דיברתי, לא התלוננתי ולא העליתי על קצה דעתי שמשוה נורא קורא לי. ידעתי רק דבר אחד: שאני עצוב ורע לי. שכנעתי את עצמי שאני באמת לא בסדר וחיבב להשתנות, כדי להיות ראוי לאישה שהסכימה להינשא לי. לא חשבתי לרגע לחלוק על מסקנותיה, וודאי לא חשבתי שאולי לא היה זה רעיון טוב לשאת אותה.

הפגיעות הללו הסתיימו דווקא מצידה. חודשיים בדיוק לאחר הנישואין הגעתי הביתה וראיתי שהוא מסודר למופת. מבט אחד סיפר שהיא לקחה את כל מה שהיה שייך לה והשאירה אותי עם מיטה מוצעת, ארון

פרשת ויצא

בגדים שלי ומכתב קטן שהודיעה לי שהיא עזבה, ושפרטים אוכל לקבל אצל הוריה. התקשרתי להוריי וסיפרתי להם מה קרה. הרגשתי מבויש מאוד והתחלתי לבכות ולהתנצל שאינני אשם ושאיני מוכן לעשות מה שהיא תבקש.

הוריי התקשרו להוריה של אשתי ושמעו מהם בתמצות את כל ההשמצות שנאמרו כלפיי בחודשיים האחרונים. בתחילה ניסו לברר איתי אם הדברים נכונים, ואני לא ידעתי מה לענות להם. "אתם מכירים אותי, אתם יודעים איך אני אוכל, הולך ומדבר. לא השתנתי. היא חושבת שזה לא בסדר, וגם הקפידה לשכנע אותי בזה. האמת היא, שכמעט השתכנעתי. אם גם אתם משוכנעים בכך אין בעיה, אולי אלך לטיפול".

למזלי, הוריי היו חכמים ממני. הם הושיבו אותי ואמרו לי כי אינם רואים פסול בשום מנהג שלי. להפך. הם חושבים שאני בחור עדין ואציל נפש. הם עודדו אותי לספר מה אירע בחודשיים האחרונים. לראשונה פציתי פה וסיפרתי הכול. כשסיימתי לספר, ישבו הוריי מולי ובכו. מעולם לא ראיתי אותם כך. אמי אמרה לי: "הקשב לי, בני היקר. נישאת לאישה בעייתית וחסרת מידות. מזלך הטוב שהיא זו שעזבה, שאם לא כן, לעולם לא היינו יודעים על הסבל שעברת. היא יכלה למוטט אותך נפשית". הם דיברו ונסכו בי ביטחון, שבעצם לא אני האשם אלא היא. בתחילה חשבתי שהם מנסים לעודד אותי, אך שיחה אחת קטנה עם אבי, שהוא טיפוס אמיתי שיודע לומר ביקורת כשצריך, שכנעה אותי לחלוטין. "האמן לי, בני", אמר, "שאלו הייתי חושב שהבעיה אצלך, הייתי יושב איתך בעדינות ומסביר לך איפה טעית, אך שמעתי אותך, שמעתי גם אותם, ויותר מזה ערכתי בירור נוסף על אודותיה. אני רוצה שתהיה סמוך ובטוח ששום דבר אצלך אינו בעייתי. אתה נפלת בפח. אני רוצה שתאמין לדברים שאני אומר".

הגט הגיע מהר מאוד, לאחר סדרת דיונים בבית הדין. זהו טקס שלא הייתי מאחל לאיש לעבור אותו, בייחוד לא לצד המגורש, שבמקרה הזה הייתי אני. עמדתי שם מבויש וכואב. היא, בעמידה בטוחה וגאה, קיבלה את הגט. הוריי הגיעו להסכם בכל הנוגע לרכוש, ואני, בחור בן עשרים ואחד, מצאתי את עצמי גרוש טרי. עברי המפואר כבן ישיבה ששמו יצא למרחקים נמחק לטובת המעמד החדש של גרוש שהכול נדים לו. הייתי בייאוש מוחלט. בבוקר קמתי בקושי להתפלל וללמוד. חשתי שאין לי כוחות. ההשפלות שעברתי בחודשיים האחרונים נתנו את אותותיהן ומוטטו אותי לחלוטין.

כל זה נמשך שבועיים. יום אחד התקשרה השדכנית, זו שהוריי כעסו עליה כל כך, והציעה שידוך. כן, אותה בחורה שאיתה סיכמתי על אירוסין, ושהשידוך עימה לא יצא לפועל בגלל כסף. היא אמרה שאמנם אני גרוש, אך מהיום ששמעה שהתגרשתי הודיעה להוריה שלא אכפת לה מה יגידו, היא חושבת שאנחנו צריכים להינשא. הוריה ניסו להניא אותה מכך ואף לקחו אותה לאחד מגדולי הדור שישכנע אותה בדבר. הוא הפתיע אותם ואמר שזה השידוך שלה, ושעליהם להסכים לכך מיידית.

הוריי שמחו שמישהי רוצה אותי, ושמחו עוד יותר מכיוון שדובר ברווקה מצוינת. הם ענו מיד תשובה חיובית. נפגשנו. קשה לי לתאר מה היה באותה פגישה. בתחילה לא יכולתי להסתכל בעיניה, אך היא בחכמתה החלה לדבר על דה ועל הא, כביכול זו פגישה שישית, כאילו לא עברה חצי שנה שהרסה את כל מה שנבנה בינינו, וכאילו לא העדפתי מישהי אחרת על פניה רק מפני שלהוריה אין כסף. היא דיברה איתי על עבודת ההוראה שלה, על התינוקת החדשה של אחיה ועל התלבטות כלשהי שיש לה בנוגע למשרה שהוצעה לה. דיברנו, ופתאום השתרר שקט.

ואז שמעתי את עצמי אומר: "אני רוצה לומר לך משהו". שתיקה. ואז אמרתי: "סליחה" ופרצתי בבכי בלתי נשלט. כל גופי רעד. בתחילה היא ניסתה לשלוט בדמעותיה, ולאחר מכן הצטרפה אליי.

פרשת ויצא

דברים רבים אמרנו באותו מעמד, ובסיומו חזרנו והבטחנו זה לזו להינשא.

עשר שנים חלפו מאז, ואני נש

ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר (כט,יט)

תתי במספר קטן בגי' 9 וכן לאה במ"ק בגי' 9, מתתי במ"ק בגי' 13 וכן רחל במ"ק בגי' 13

ולזה התכון לבן באומרו טוב תתי אותה לך, - ליעקב, מתתי אותה - לאיש אחר, מתתי שהיא רחל לאיש אחר, איש אחר במ"ק בגי' 16 וכן עשו במ"ק בגי' 16.

(חלק מהווארט ידוע בשם אחד הגאונים איני זוכר שמו)

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כט,כ)

מובא בספר "אוצר אפרים" פרוש נפלא בענין זה. כי הרי צריך להבין מדוע כתבה התורה לחם לאכול והרי ברור שבגד לובשים ולחם אוכלים?

אבל אפשר לפרש כך: יש אדם שהולך למכולת ורוצה לקנות לילד מאכל טעים אך מאכל זה הוא יקר, ועושה חשבון שאם יקנה מאכל זה, הרי לא יוכל לקנות לו מגפים לחורף.

וכשהולך לקנות מגפים, מציע לו המוכר מגפים מעור עם פרווה מחממת, אבל הוא עושה חשבון שאם יקנה מגפים כאלו, לא ישאר לו כסף לקנות במכולת לחם וחלב.

יוצא שאדם זה אוכל מגפים ולובש את מה שלא יכל לקנות במכולת.

ולזה ביקש יעקב אבינו: "ונתן לי לחם לאכול", שהלחם יהיה מאכילה ולא מלבוש, ושהבגד יהיה לבוש ולא מאכל.

וַיֹּאמֶר לְבִן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקוֹמֹנוּ לְתֵת הַצְּעִירָה לְפָנַי הַבְּכִירָה (כט,כו)

מבאר בעל בית הלוי: מדוע לבן הארמי הוצרך לבאר ליעקב כי איננו נותן לו את רחל מחמת שהיא צעירה, מספיק שהיה אומר לו לא אינני נותן את רחל?

אלא מבאר הרב: לבן בא לרמוז ליעקב אנחנו לא כמורך, אצלנו אין ענינים כמו אצלך שקנית את הבכורה, אצלי בכורה זו בכורה, וצעירה זו צעירה, לא יעשה כן במקומו מה שעשית שם.

"הרמאי" הזה נותן מוסר ליעקב אבינו,,,

וַתְּהֵרָ לְאֵה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה יְהוָה בְּעַגְנִי כִּי עָתָה יִאֱהָבֵנִי אִישִׁי (כט,לב)

אומרת הגמרא במסכת ברכות דף ז ע"ב: אמר ר' אליעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבין חמי אע"ג

פרשת ויצא

דמידעתיה זבניה לבכירותיה כתיב ביה וישטום עשיו את יעקב ואלו בני אע"ג דבעל כרחיה שקיל יוסף וכו' ואפילו הכי וישמע ראובן ויצילהו מידם.

והנה לכאורה הפליאה גדולה הלא מפורשת הסיבה לקריאת שמו של ראובן בתורה ולמה נצרך ר"א לחפש עוד טעמים, ועוד למה בשאר שבטים לא חיפש עוד טעמים?

ויש לבאר דידוע כי חוקי הלשון להקדים הסיבה שהיא בחינת הסיבה והטעם, למשפט המתאחר כמו שכתוב יען עשית את הדבר הזה ולא חשכת וגו' כי ברך אברכך.

והנה כאן בשאר השבטים הזכיר הכתוב תחילה את הטעם והסיבה ואחר כך את המסובב היינו שנכתב תחילה הטעם וסיבה שבעבור זה נקרא שמו כן כמו שכתוב כי שמע ה' כי שנאה אנכי ותקרא שמו שמעון, וכן בשאר השבטים לכו היה קשה לרבי אליעזר מדוע בראובן נשתנה העניין ונכתב שמו לפני הטעם. על כרחך ההכרח לומר כי גם בלעדי הטעם כי ראה ה' בעוני היה מן הראוי לקרוא את שמו ראובן לכן יפה חקר ודרש כן על ראובן ולא על שאר השבטים. ודו"ק.

ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי (כט, לב)

פירש רש"י: רבותינו פרשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי, שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור. מקשים המפרשים, מדוע פירש רש"י טעם אחר, בזמן שבתורה כתוב בפרוש שהסיבה היא כי ראה ה' בעוניי?

ומתרץ בספר "עדות ביוסף" דודאי שמה שכתוב בפסוק, זה מה שהיא אמרה. וכוונת הפסוק, שהיתה סיבה נסתרת שאותה לא אמרה. ומהי אותה סיבה נסתרת?

ראו מה בין בני לבן חמי. אבל את זה לא יכלה לאה לומר בקול, מפני שהמצב בין יעקב לעשיו היה מספיק עדין גם ככה. ורק חסר עוד שעשיו ידע שאת הבן הראשון קרא יעקב "על שמו". לכן מה שאמרה בקול היא סיבה אחרת, אך אין זה סותר לסיבה שכתובה ברש"י.

המעט קחתך (ל, ט)

"מתוך צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול" שואלת הגמרא איזה צניעות היתה ברחל? מתרצת הגמרא שמסרה סימנים לרחל שלא תתבייש, נשאלת השאלה מה הקשר לצניעות? אולי זה מידה טובה של ותרנות, לחשוב על הזולת, וכו'.

אלא בנוהג שבעולם, אדם שעושה טובה לרעהו, משתדל בכל צורה שההוא יזכור לו זאת... אצל רחל ראינו מעלה גדולה. לא רק שהיא מסרה את הסימנים בהקרבה עצומה, אלא גם אחרי שנים במעשה הדודאים, כשלאה באה אליה בטענה: "המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני", הרי יכלה רחל להשיבה מנה אחת אפיים: "אישיך? הרי כל מה שאת נשואה לו זה בזכות מעשה החסד המופלג שלי"...

שתקה. זוהי צניעות מופלגת. לא להחשיב בכלל את מעלתה על המעשה.

פרשת ויצא

ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי (ל,א)

מפרש הגאון ר' יהודה אוסאד זצ"ל בספרו "דברי מהרי"א" עפ"י הגמרא שאומרת לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. נצחו מוטב. לא נצחו יעסוק בתורה. נצחו מוטב. לא נצחו יקרא קריאת שמעי. נצחו מוטב. לא נצחו יזכיר לו יום המיתה. והנה אצל נשים לכאורה לא שייכות העצות הראשונות, שהרי הן פטורות מלימוד תורה וקריאת שמע.

ונשארה רק העצה השלישית - להזכיר את יום המיתה. אבל כבר אמרו המפרשים שיותר טוב להשמר מהיצר הרע ע"י תורה וק"ש ולא ע"י זכירת יום המוות מפני שזה משרה על האדם עצבות. אבל כבר אמרו חז"ל הני נשי במאי קזכיין?

(נשים שפטורות מלימוד תורה במה יזכו זכות של תורה?) ואמרו חז"ל במה ששולחות את בניהם ללמוד תורה. ובזה, אומר הגר"י אוסאד, יפורש הפסוק שלפנינו, שרחל אמרה ליעקב "הבה לי בנים" שעל ידם תהיה לי זכות של תורה. ואם אין, לא תהיה לי ברירה אלא רק להזכיר את יום המוות. "מתה אנוכי". "הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה" (כט כא) בספר "פרדס יוסף" מביא בשם ספר "פרפראות לחכמה" שהראשי תיבות של הפסוק הנ"ל עולים בסה"כ לשמונים וארבע. וזה מתאים לפירוש רש"י שאומר "מלאו ימי שהרי אני בן פ"ד שנה"

ותאמר לאה בגד ותקרא את-שמו גד (ל,יא)

משמעויות שונות לשם גד

גד הוא הבן היחידי שיש בשמו כתיב וקרי והקרי מחולק לשתי מילים.
נעין בפרשנים על השם:
רש"י:

(יא) בא גד - בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדרש אגדה: שנולד מהול, כמו (דניאל ד כ) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר: למה נקראת תיבה אחת בגד? כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים:

לפי רש"י פירוש השם הוא מזל (כמו בתרגום לארמית גד גדי = התמזל מזלי). או מלשון גדוע שנולד מהול. רש"י גם מתייחס להבדלים בין הכתיב לקרי וכתזכורת שגד הוא בן השפחה ולא בנה של לאה ממש (למרות שלא שמחה מאד בבן זה וגם באשר כפי שמוכח בפירוש מהפסוקים).

אף הספורנו מתייחס לנסיבות הלידה כמשמעות לשם:

"בגד. זה בא במקרה, כי לא היתה פונתי להביא זה לעולם, לולי שעמדתי מלדת. ונכתב "בגד" מלה אחת, כי היה ההכיון לה בוגד כמו אקב, שפסק ההכיון ממנה אחר שהתחיל, כענין "אחי בגדו כמו נחל" (איוב ו, טו)"

ראב"ע:

[ל, יא]

בגד - שתי מלות, והאל"ף חסר וכן בכל. וכן במה כאשר מפורש ביחזקאל.
וטעם גד גדוד, כי יש לה גדוד בנים.

פרשת ויצא

ויש אומרים: שפירוש גד מזל טוב, כאשר הוא בלשון ישמעאל. וכמוהו: העורכים לגד שלחן והוא כוכב צדק. והנכון להיותו כמו: גדודי השמים.

ראב"ע מפרש כי חסרון האלף הינה צורת כתיבה ומביא דוגמה נוספת מספר יחזקאל. כמו כן מביא פירוש חדש למילה גד. גדוד אוסף (מהשורש גדד) וכמובן מסתמך בכך על ברכתו של יעקב, שהיא חידה בפני עצמה (מ"ט יט): "גֹּדְדוּ יְגֹדְדוּ וְהוּא יִגְדַּעְקֵב", ברכה שאומרת ששבת גד יהיה חזק במלחמה, ושבת גד אכן עובר כחלוץ לפני ישראל ביחד עם שבת ראובן ונזקק לברכה זו.

הרשב"ם חוזר על פירוש המילה כמזל טוב ובנוסף מביא פירוש לשוני וחולק על כך שגד יכול להיות ממשמעות גדוד.

ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך (ל,יד)

מתבאר מן הכתובים כאן אשר "דודאים" סגולתן להולדה. וכן ידוע כי צורתו "צורת אדם". וא"כ לזה נתאמצה רחל להשיג את הדודאים הללו כדי להפקד. אכן קשה שבפסוק שלאחריו (פסוק כב) נאמר "ויזכור אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה" משמע שפקידתה נעשתה זולת הדודאים.

ובאמת בזוהר הקדוש (דף קנו:) אמרו כן, "אל תחשוב שהדודאים פתחו את עקרותה של רחל, אלא הקב"ה וכמ"ש 'ויפתח את רחמה', הרי שהקב"ה פתח ולא הדודאים!

אפס, עדיין צריך להבין, אם כן למה רצתה את הדודאים. ועוד איך תסמוך על דודאים ולא ח"ו על הקב"ה. אמנם דע לך, כי באמת אין שום דבר טבע בעולם, רק אנו הורגלנו לכך, ואנו חיים כמו בדמיון. ודמיון זה עשהו האלהים בעצמו וברא כך את עולמו. אבל באמת אין טבע ולכן כל מה שנעשה - זה באותו רגע עושהו הקב"ה בעצמו. ורק כך רצה האל כדי הטעייה לאנוש. ולמה עשה כן, אלא כדי לראות "היש משכיל דורש את אלקים" שיקום ויאמר "אין טבע - יש אלקים".

ונבאר הדבר: הנה מי שאוכל חי, והמרעיב עצמו מת. גם הנופל מההר - מת. וכוס זכוכית הנופל משמים על הסלע מתנפץ. והנה אילו ישליך אדם הזכוכית עלי סלע, ולא ישבר מה "הסבר" יתן לדבר. ודאי ירים ידיו ויאמר "פלא". ומה פשר פלא זה? אלא כאשר האלקים רצה אז עושה כרצונו. הנה בימינו ידענו על תינוקת רכה שנפלה מגובה של הקומה החמשית והתנפצה ונשפך "מוח" החוצה והגולגולת נתרססה לשברים רבים מאד. וכל הרואה אמר אין סיכוי לחיות ואם לחיות אזי המוח לא בריא וכו'. ואכן אחרי כמה שנים עם טיפולים וכו' חזרה ונעשית כאחד האדם (ואנכי ראיתי ומקרובותינו היא - שבח לאל), ועתה האם יש דבר "המשכנע" לדבר כזה. וכמו כן, הפצצות לעשרות אלפים שמטילים הגוים על אנשי הדרום, וב"ה לא קורה כמעט כלום... האם יש לזה הסבר?!

אלא ודאי זהו אשר למדנו הרמב"ן שמתוך הניסים הגדולים תבין כי גם הטבע הוא נס ופלא.

וכמו כן רחל ידעה שרק תפלה תעזור לה וכן עשתה. וכן כתוב (שם) "וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה". ואפילו שלקחה הדודאים ידעה שהכל דמיון ורק זאת כדי "להראות" לה: "בנים אני רוצה". וכשם שיש סוג של "בקשה" מאלהים וכמו שעשתה, כן יש סוג של "מעשה" לומר מה רצונה. וע' זוהר שמות (יט.).

פרשת ויצא

אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך וילדו כל הצאן נקודים ואם כה יאמר עקודים יהיה שכרך וילדו כל הצאן עקודים (לא,ח)

ויש לדייק מדוע מדבר יעקב בלשון עתיד והלא הסיפור שהוא מספר לנשותיו, כבר היה?

ובספר "ליקוטי ריצב"א מפרש שבתחילה ניסה לבן לרמות, אבל ראה שתמיד בסוף מה שהוא מתנה עם יעקב מצליח לו ליעקב.

ולכן התחכם ואמר ליעקב, אתה תקבל את העקודים ואחרי שהגיע זמן שכל הצאן כבר היו מעוברות, אז שינה ואמר לו תקבל את הנקודים. וכך חשב לבן שיוכל לרמות.

אבל מי כה' אלוקינו היודע גם מחשבות בני אדם וידע את תוכניותיו של לבן. ולכן היו הצאן מעוברות לפי התוכניות של לבן, לפי מה שיאמר אח"כ ולא לפי מה שאמר מראש. וזה מה שכתוב אם כה יאמר נקודים יהיו שכרך, וילדו כל הצאן נקודים. לפי מה שיאמר אח"כ. וזהו שאמר יעקב לנשיו. ראו את הניסים שה' יתברך עשה אתנו.

ויגנוב יעקב את לב לבן עד בלי הגיד לו כי בורח הוא (לא,כ)

וצריך להבין וכי יש מישהו בעולם שלפני שהוא בורח יספר שהוא עומד לברוח? וכי מי פתי יגלה זאת לאויבו?

אכן. יעקב הסתיר ענין אחר של בריחה, והוא שכשהגיע לחרן לא סיפר יעקב ללבן שהוא בורח מעשיו. כי אם לבן היה יודע זאת, לא היה נותן לו כלל את בנותיו לנשים. או שהיה שומר עליו מכל משמר שלא יסע לארצו כי היה ללבן תרוץ מצוין, אם תסע לאביך ודאי יבוא עשיו ויהרוג את בנותי ונכדיי.

וזהו שכתוב "ויגנוב יעקב את לב לבן". במה גנב לבו?

על בלי הגיד לו כי בורח הוא - שהוא בורח מעשיו.

ויגל את האבן מעל פי הבאר (פרק,פסוק)

כולנו מכירים את ציור הילדים כיכר השוק הומה אדם באמצע באר מים. מצד אחד עומדים רועי הצאן עם צאן מרעיתם, ומן הצד השני עומדת רחל. לידה עומד אברך צנום מזוקן כפוף קמעה יעקב. ואז מגיע הרגע &- יעקב אבינו נגש לבאר ובהינף יד מזיז את האבן מעל פי הבאר.

"ויגל את האבן מעל פי הבאר"

כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעך שכחו גדול. (רש"י)

"כוחו גדול" !?

זה מה שבאים ללמדנו שיעקב אבינו היה "גיבור". יעקב ה"איש תם" ה"יושב אוהלים" שרק אתמול ישב י"ד שנה בבית מדרשם של שם ועבר והגה בתורה. היום באים לציין את כוחו וגבורתו. קשה להבין. כידוע כל סיפור ומעשה בתורה נאמר בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים". מה הסימן המוסרי הערכי - לבנים. שיש כאן ?

פרשת ויצא

ועוד אם באמת היה גיבור וחזק כל כך איך לא נלחם עם עליפז. במקום להתלמדן איתו בסוגיית "עני חושב כמת" היה משיב לו מנה אחת אפיים. וכן מדוע ברח מבית הוריו מיוחד עשיו. צא והלחם בו שהרי "כוחו גדול" ???

שני היבטים נאמרו כדי לתרץ קושיה חמורה זו. ושניהם מפיהם של גדולי האומה. האחד הוא רבם של חסידי גור בדור הקודם "השפת אמת" והשני מגדולי גידולי סלבודקא ר' מאיר קדש זצ"ל

וכל אחד מתרץ ואומר בהיבט שונה לגמרי. השפת אמת טוען יעקב לא היה בעל כוח פיזי מיוחד במינו. ור' מאיר טוען בדיוק הפוך ליעקב כן היה כוח פיזי גדול. וכך דבריהם הק' -

שיעקב מגיע לחרן הוא מגיע ראשונה לכיכר העיר ושם פוגש את הרועים. הוא אומר להם "השקו הצאן" והם טוענים כנגדו "לא נוכל, עד אשר יאספו כל העדרים, וגללו את האבן מעל פי הבאר". מסביר השפת אמת את הדו שיח שמתנהל ביניהם. הרועים טוענים אנחנו לא יכולים לגלול את האבן לבד. רק כאשר יתאספו עוד רועים ביחד אז נוכל להזיז את האבן. בא יעקב וטוען לאומתם לא, אם רק הייתם מנסים, אם רק הייתם רוצים אזי גם לבד הייתם יכולים להזיז את האבן.

הוא מנסה ללמדם פרק בכוחות הנפש של האדם. אדם שרוצה בכל מאודו להשיג משהוא. אין דבר שיכול לעמוד בפניו. וכאשר מגיעה רחל הוא מדגים בפניהם הלכה למעשה את הפרק הרוחני שניסה להנחילם. ויגל האבן לא שליעקב היה כוחות פיזיים על אנושיים אלא שהוא בסך הכל רצה. וכשרוצים אין דבר העומד כנגד הרצון.

ר' מאיר חדש טוען כאשר יעקב גלל את האבן התגלה כוח הפיזי הגדול שהתברך בו יעקב מלבד מעלותיו האחרים. ומתי יעקב משתמש שוב בכוח זה בסוף הפרשה. כאשר לבן משיג את יעקב לאחר שברח ממנו. הם מתווכחים ומתנצחים ובסוף מתפייסים ועושים שלום.

ואז אומר יעקב

"ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך"

"ויקה יעקב אבן וירימה מצבה"

אומר המדרש תנחומא "וירימה, והוא הרימה מצבה כאדם שמעביר פקק צלוחית מן הצלוחית".

שוב מציינת התורה לשבח את כוחו הפיזי של יעקב. (ובמפרשים זה ממש אותם מילים)

פעמיים בלבד משתמש יעקב בכוח הרב שניחן בו. פעם למטרות חסד ופעם למטרות שלום. הוא יכול להשתמש בו מצוין להלחם עם עליפז ועשיו, הוא יכול להשתמש בו מול רמאותו הבלתי פוסקת של לבן.

אבל יעקב ה"איש תם" ה"יושב העולים" ה"בן ישיבה" אינו משתמש בכוחות פיזיים שחנן אותו הבורא אל מנת להכות את יריביו זו אינה דרכה של תורה. רק כאשר באים לעשות חסד ולהשכין שלום אז יש את המקום להשתמש בכוחות נוספים שנתן הבורא.

"להודיעך שכוחו גדול" לא בשביל להלחם אלא להרבות צדקה וחסד.

*

בברכת הגשמים אנו אומרים

"יחד לב ויגל אבן. & . . בעבורו אל תמנע מים"

יגל אבן זה כמובן הפרשה שלנו "ויגל האבן מעל פי הבאר" לא משנה כיצד נפרש את הפסוק או כשפת

פרשת ויצא

אמת או כר' מאיר חדש
בשניהם בעבור יעקב שכזה - אל תמנע מים.